

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

2020.07.12 № 1-6/669
танай _____-ны № _____-т

**ӨРГӨН СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Өргөн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Өргөн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Өргөн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Өргөн сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт...⁶...хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

МОНГОЛ ӨРХ - ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО 2020
ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

ОРОН НУТГИЙН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ

ӨРГӨН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны УИХ-ын сонгуульд оролцох “ӨРХИЙГ ДЭМЖСЭН – ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГО” мөрийн хөтөлбөрийн дагуу орон нутгийн сонгуульд Өргөн Ардчилсан нам Та бүхэндээ толилуулж байна.

ГАРЧИГ

1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРТ:.....1
2. БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ:.....2
3. БАРИЛГА ДЭД БҮТЭЦ:.....3
4. БАЙГАЛЬ, ОРЧИН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ.....3
5. ХӨДӨӨ, АЖ АХУЙ.....4
6. ЗАЛУУЧУУДЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО.....5

1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРТ:

Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулж, иргэд эрүүл мэндийн шалтгаанаар санхүүгийн эрсдэлд орохгүй байхад анхаарах.

Салбарын хүний нөөцийн сургалт, чанар хүртээмж, төлөвлөлтийг шинэ шатанд гаргаж, нийгмийн асуудлыг цогцоор шийдвэрлэнэ. Эрүүл мэндийн салбарт технологийн хувьсгал хийх замаар эмнэлгийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртээмжтэй болгож, ил тод, авлигагүй, сайн засаглалтай, гүйцэтгэлээр урамшуулдаг, чөлөөт өрсөлдөөнтэй болгож шинэчилнэ.

- 1.1. Эмч нарын ур чадварыг дээшлүүлэх, Жил тутам мэргэжлийн аттестчилалын шалгалтанд оруулдаг байх
- 1.2. Эмч нарыг суманд ажиллахад тохилог орон сууцаар хангах, сэлгүүлж ажиллах, тогтвортой ажиллах хүний нөөцийн бодлоготой болох.
- 1.3. Дархлаажуулалтын аяныг тогтмолжуулна.
- 1.4. Эрүүл зөв хооллолт сургалтыг тогтмолжуулах.
- 1.5. “Сүүн шүд” аяныг улирал бүр хийнэ.
- 1.6. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг тогтмол болгох
- 1.7. Ахмадын нөхөн сэргээх төвийг байнгын ажилагаатай болгоно
- 1.8. Өргөн сумын эмнэлэгийн орны хүрэлцээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.9. Орон нутагтаа алжаал тайлах болон бялдаржуулах төвийг олон болгох

2. БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ:

- 2.1. Багш нарыг төгсөлтийн дараах боловсролыг шат дараатай нэмэгдүүлж, ур чадвар өндөртэй багш нарыг суманд ажиллах бололцоог хангаж ажиллана.
- 2.2. Дунд болон Ахлах ангийн сурагчдад “Би ёс зүйтэй иргэн болно” үндсэн хууль болон бусад хуулиар хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 2.3. Сумын сургууль т хими, физикийн лаборатори ангиудыг бий болгоно.
- 2.4. Англи хэлний онлайн сургалтыг нэмэгдүүлж, олимпиад тэмцээнүүдийг төрөлжүүлж урамшууллын санг нэмэгдүүлнэ.
- 2.5. Ахлах дунд ангийнханд мэтгэлцээний клубуудыг бий болгож сурагчдын нийгэмийн үзэлийг төлөвшүүлнэ.
- 2.6. Сургуулийн номын сан, багш нарыг Улсын хэмжээний тэргүүний гүнзгийрүүлсэн сургалттай сургуулийн ном тараах материалаар хангана.
- 2.7. Сурагчдын дунд **Номтой нөхөрлөө** уралдааныг тогтмол зарлаж хамрагдалтыг нэмэгдүүлж шагнал урамшууллын системтэй болно.
- 2.8. **Монгол хүн-Монгол хувцас** хөтөлбөр хэрэгжүүлж сурагчид үндэсний хувцасаа оёж чаддаг болно. \Ахмадын холбоотой хамтрана\
- 2.9. Ирээдүйн эздэд Монгол өв уламжлал ёс зүйгээр хичээлийн бус сургалтыг тогтмол явуулна \Ахмадын холбоотой хамтрана\
- 2.10. Спортын дугуйлан ажилуулж байгаа сургууль багш нарыг урамшуулдаг болгох
- 2.11. СӨБ-ын багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг нэмэгдүүлж хариуцлагыг дээшлүүлэх

3. БАРИЛГА ДЭД БҮТЭЦ:

- 3.1. Сумын төвийн хуучны барилгуудад их засвар хийж дулааны шугамд холбох
- 3.2. Гэр хорооллын нүхэн жорлонг устгаж, бохирыг нь сордог болгох
- 3.3. Байрууд дунд нэгдсэн гараж болон ангилан хаядаг хогийн цэгтэй болох
- 3.4. Гудамжны гэрэлтүүлэгийг нэмэгдүүлнэ
- 3.5. Хоёрдогч түүхий эдийг худалдан авдаг цэгтэй болох
- 3.6. Явган хүний замыг нэмэгдүүлж гудамжуудыг камержуулан цадаагийн хяналтад авах

4. БАЙГАЛЬ, ОРЧИН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- 4.1. Сумын нутгийн брэнд бүтээгдэхүүнтэй болгох
- 4.2. Байгалийн дурсгалт газруудыг улсын тусгай хамгаалалтад авах
- 4.3. Хариуцлагтай уул уурхай дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх

5. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

- 5.1. Суманд малын эмийн сантай болох
- 5.2. Бэлчээрийн даац ихтэй газар инженерийн хийцтэй худаг гаргах
- 5.3. Усны бүлэгээрээ отор бэлчээр сэлгэлт хийж байгаа малчдыг бодлогоор дэмжих зохицуулах
- 5.4. МАЛЧ УДАМ дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх
- 5.5. Бэлчээр хамгаалах, нөхөн сэргээх бодлого боловсруулах
- 5.6. Туслах малчдыг ажилд зуучлах товчоотой болох, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх
- 5.7. Эрчимжүүлсэн болон уламжлалт мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлэхэд онцгой анхаарах
- 5.8. Сүү, махны чиглэлээр үхэрийн ферм бий болгоход ШУ-ны байгууллагуудтай хамтарч ажиллах
- 5.9. Эрүүл мал дэд хөтөлбөр боловсруулах

6. ЗАЛУУЧУУДЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

- 6.1. Орон нутагт мэргэжилгүй байгаа залуусыг ажлын байрны эрэлт хэрэгцээний судалгааны үндсэн дээр мэргэжил олгох
- 6.2. Сургууль завсардсан хүүхэд залуучуудыг өөрсдийн боломж нөхцөлд тохирсон албан бус зайны сургалтад хамруулах
- 6.3. Залуу гэр бүлийг бие даан амьдрах, орон байртай болоход шаардлагатай мэдээллээр хангах, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг хөгжүүлэх
- 6.4. Залуу гэр бүлийн нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн асуудалд онцгой анхаарал хандуулж, хүүхэдтэй байхыг дэмжих эдийн засгийн механизм бий болгох.

6.5. Эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалд оюутан залуусыг бүрэн хамруулах, энэ талаарх мэдээлэл сурталчилгаа хийх

6.6. Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд залуучуудын оролцоог хангах

6.7. Залуучуудыг удам угсаагаа мэдэх, ургийн бичиг хөтлөх талаар мэдээлэл, сурталчилгааг эрчимжүүлэх

6.8. Гоц авьяастай, оюуны онцгой чадамж бүхий оюутан залуучуудыг их дээд сургуульд элсэн суралцах болон оюуны бүтээлийг нь дэмжих аймгийн нэрэмжит тэтгэлэг бий болгох

6.9. Нийгмийн эмзэг бүлгийн өрхийн болон хөгжлийн бэрхшээлтэй залууст мэргэжил боловсрол олгох түр дамжаа хичээллүүлэх тэднийг бүлгээр зохион байгуулж ажлын байр шинээр бий болгох

6.10. Хөдөлмөр зарцуулалт ихтэй нийтийг хамарсан ажилд идэвхтэй ажил хайж байгаа залуучуудыг өргөнөөр татан оролцуулах ажлын зохион байгуулах

6.11. Эрсдэлт бүлгийг БЗДХ/ХДХВ/ДОХ-оос урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлгүй зан үйлийг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн сургалт сурталчилгаа, сайн дурын зөвлөгөө шинжилгээний үйл ажиллагааг дэмжих

6.13. Нийтээр тэмдэглэх баяр ёслолын арга хэмжээг архи тамхигүй тэмдэглэн өнгөрүүлж, архи, тамхины хэрэглээг бууруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа байгууллага, иргэний үйл ажиллагааг сурталчилах, түгээн дэлгэрүүлэх

6.14. Өсвөр үе залуучуудыг хорт зуршлаас сэргийлэх чиглэлээр үе тэнгийн сургагч багш нарыг бэлтгэх

6.15. Архи, тамхи, мансууруулах бодисын хор уршгийг залуучууд, хамт олонд ойлгуулах, зөв хандлага төлөвшүүлэх, тохиолдолын чанартай хэрэглэхээс урьдчилан сэргийлэх зан үйлийг төлөвшүүлэх

6.16. Залуучуудын эрэлт хэрэгцээг хангахуйц урлаг, соёл, спортын арга хэмжээг тэдний санал санаачлага, эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн тогтмолжуулан хэвшүүлэх

6.18. Залуучуудын авьяас билэг, гадаад хэлний боловсрол, техникийн болон сэтгэн бодох чадварыг хөгжүүлэх, бие бялдарыг чийрэгжүүлэх, гоо зүйн хүмүүжлийг олгоход бүх шатны байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.

6.19. Аймгийн хэмжээний бичиг үсэггүй залуучуудын нарийвчилсэн судалгааг гаргаж, албан бус сургалтанд хамруулах

6.20. Залуучуудын эрх ашгийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий ТББ-ын үйл ажиллагааг дэмжиж, төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх

6.21. Сум багт ажиллах шаардлагатай залуу боловсон хүчнийг бэлтгэх, тогтвор суурьшилтай ажиллах боломжийг хангах

6.22. Хот суурин газрын ойжуулах, айл гэр, албан газраа цэцэгжүүлэх ажилд залуучуудын оролцоог дэмжих

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

2020.09.12 № 16/621
танай _____-ны № _____-т

**САЙХАНДУЛААН СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Сайхандулаан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Сайхандулаан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

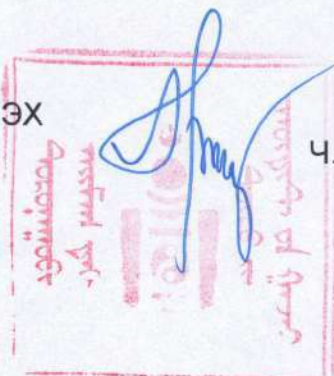
“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Сайхандулаан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Сайхандулаан сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт...!!...хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

“ЧИНЭЭЛЭГ САЙХАНДУЛААНЧУУД”

ӨСӨЛТИЙГ ӨРХ БҮРД

САЙХАНДУЛААН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН СОНГУУЛИЙН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

САЙХАНДУЛААН СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, эрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан САЙХАНДУЛААН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны орон нутгийн сонгуульд оролцох “ЧИНЭЭЛЭГ ӨРХ – ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО” мөрийн хөтөлбөрөө Та бүхэндээ толилуулж байна.

Нэг. ХУВЬ ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ-ӨРХИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮНДЭС

1.1. ӨРСӨЛДӨХ ЧАДВАРТАЙ БОЛОВСРОЛ

Хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангаж, хүн бүрийг эрдэм боловсрол төгс, хөдөлмөрч, бүтээлч сэтгэлгээтэй, эрүүл амьдралын хэв маягийг хэвшил болгосон, Монгол эх орныхоо байгаль, түүх соёл, уламжлалаараа бахархсан өв тэгш хүмүүжлээр төлөвшүүлэн, хангалуун сайхан амьдрах эрхийг дээдэлсэн хувь хүний хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

- Сумын боловсролын байгууллагуудын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, улс, бүсын хэмжээнд боловсролын салбарт амжилтаа ахиулах бодлогыг баримтална.
- Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо болоод сум орон нутгийнхаа байгаль, түүх, үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг сэргээн сайжруулж, үргэлжлүүлнэ.
- Малчин өрхийн 6-8 настай хүүхдийг гэрээр сургах гэрийн сургалтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Амжилттай хэрэгжиж буй “Түмэн инженер” хөтөлбөрт орон нутгаас хамрагдах суралцагчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- Ерөнхий боловсролын сургуулийн Сургалтын чанарыг дээшлүүлэх цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- Сургууль, цэцэрлэгт тохилог орчин бүрдүүлж бие даасан цэвэр бохирын системд холбох

- “Хүүхэд асрагч” хөтөлбөрийг боловсруулан мөрдөж, залуу албан хаагчдын ажиллах таатай орчныг бүрдүүлэх бодлогын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.
- Хүүхэд бүрийг авьяас чадварт нь суурилан хөгжүүлэх бодлого баримтлан, шинэ стандарт нэвтрүүлнэ.
- "Авьяас", "Ном" зэрэг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- Багуудад түр цэцэрлэг, гэр цэцэрлэгийг ажиллуулж сургуулийн өмнөх боловсролын хамрах сургалтыг нэмэгдүүлнэ.
- “Үдийн цай” хөтөлбөрийг чанаржуулна.
- Цэцэрлэгийн хүүхдийн хоолны чанарыг сайжруулж, холбогдох нэмэлт зардлыг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэнэ.
- Хичээлээс завсардсан сурагчдыг вакумжуулсан болон мэргэшүүлэх сургалтанд хамруулж хоцрогдлыг арилгах арга хэмжээ авна.
- Олон улс, улс, аймагт зохиогдох олимпиад, тэмцээнд оролцсон сурагчид, залуучуудыг дэмжих бодлогын баримт бичгийг боловсруулж дэмжлэг үзүүлнэ.
- Сургууль, цэцэрлэгүүдэд ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж тавьж цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- “ДОРНОГОВИЙН ХҮҮХДҮҮД ЯПОН-д 1000 сурагч” хөтөлбөрийн хүрээнд сурагч солилцооны ажлыг үргэлжлүүлэн Япон улсын их дээд сургуульд суралцуулах арга хэмжээг зохион байгуулна.
- Багш нарыг өндөр хөгжилтэй улс орнуудад туршлага судлуулан мэргэжил дээшлүүлнэ.
- СӨБ-ын боловсролд зориулан хүүхэд асран хүмүүжүүлэх төв, өдөр өнжүүлэх бүлэг байгуулах санал санаачлагыг дэмжинэ.
- Багш нарын боловсролын зэргийг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх бодлогын арга хэмжээ авч ажиллана.

1.2. СОЁЛ, УРЛАГ, СПОРТ

- Соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгоно.
- Соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжиж, үндэсний агуулгатай дэлхийн сонирхлыг татахуйц үнэ цэнэтэй өвийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Хүүхэд залууст үндэсний өв, соёл, уламжлалын мэдлэг олгох сургалтын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын хамгаалалтын зэрэглэл, ангиллыг шинэчилж, соёлын өвийг хамгаалагч, харгалзагчтай байх тогтолцоог бий болгоно.
- Төрийн өмчийн оролцоо бүхий соёлын байгууллагуудын бие даасан байдал, санхүүгийн эрх чөлөөг нэмэгдүүлнэ.
- Бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжиж, соёл урлагийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нэмэгдүүлэн эдийн засгийн бодит салбар болгон хөгжүүлнэ.
- Соёл урлагийн зах зээлд зохиогчийн эрх, оюуны өмчийг хамгаалах чиглэлд шийдвэртэй арга хэмжээнүүдийг авна.

- Өрх бүр угийн бичиг хөтлөх санаачлагыг өрнүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- Орчин үеийн шаардлага хангасан Номын сан, цахим номын санг бий болгоно.
- “Сурагч бүр хөгжимчин” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, төгсөгч бүхэн 1 хөгжмийн зэмсгийг тодорхой түвшинд эзэмшсэн байх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- “Спортлог сурагч” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, сурагч бүр спортын нэг чиглэлээр идэвхитэй хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- “Миний нутаг” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, хүүхэд бүр сумынхаа байгаль түүхийн гайхамшигт дурсгалт газрууд, уур амьсгал, түүх соёл, өв уламжлалын талаар мэдлэгтэй болох боломжийг бүрдүүлнэ.
- Биеийн тамир, спортын салбарт аюулгүй ажиллагааны талаар шаардлагатай стандартуудыг нэвтрүүлнэ.
- Спортын төрөлжсөн шигшээ багтай болно.
- Спортын улс, бүсийн хэмжээний томоохон арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулахад төрөөс дэмжлэг үзүүлнэ.
- Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар олон нийтэд ойлголт өгөх сургалт, сурталчилгааг нэмэгдүүлнэ.

1.3. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТӨГС ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Салбарын хүний нөөцийн сургалт, чанар хүртээмж, төлөвлөлтийг шинэ шатанд гаргаж, нийгмийн асуудлыг цогцоор шийдвэрлэнэ. Эрүүл мэндийн салбарт технологийн хувьсгал хийх замаар эмнэлгийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртээмжтэй болгож, ил тод, авлигагүй, сайн засаглалтай, гүйцэтгэлээр урамшуулдаг, чөлөөт өрсөлдөөнтэй болгож шинэчилнэ.

- Иргэдийг өвчлөхөөс нь өмнө урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоог өрх гэрийн түвшинд тогтмол хийдэг эрүүл мэндийн үйлчилгээний шинэ хэлбэрийг бий болгож дэмжинэ.
- Иргэн бүрийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулна.
- Сумын эрүүл мэндийн төвийн залуу эмч нарын мэргэжил, боловсролыг хуулийн дагуу таван жил тутамд тасралтгүй дээшлүүлнэ.
- Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулахыг дэмжинэ.
- Уламжлалт анагаах ухаан, рашаан сувиллын төвийн үйл ажиллагааг өргөжүүлж, эмгүй эмчилгээний арга туршлагуудыг өргөн хүрээтэй нэвтрүүлнэ.
- Сумын эрүүл мэндийн төвийг шаардлагатай орчин үеийн тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр бүрэн хангана.
- Эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан иргэнийг жил бүр нэг удаа эрүүл мэндийн иж бүрэн оношлогоонд хамруулна.
- Өрхийн эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоог бүрдүүлж, эрүүл мэндийнхээ төлөө хүлээх гэр бүлийн хариуцлагыг дээшлүүлнэ.
- Эмч, сувилагчдын ажлын ачаалал, ур чадварт суурилсан цалин, урамшууллын тогтолцоог бүрдүүлэхэд холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

- Эмнэлэгийн үйлчилгээнд шинэ менежмент нэвтрүүлж, асаргаа, сувилгааны чанар, хүртээмжийг эрс дээшлүүлнэ.
- “Эрүүл сум, сургууль, цэцэрлэг ” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- "Сүүн шүд" тусгай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж хүүхдийн амны хөндийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарна.
- Өрх бүр ундандаа цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сумын эмч нарыг мэдлэг чадварыг дээшлүүлж ,урьдчилан сэргийлэх,оношлох мобайл оношлогоог өргөжүүлнэ.
- Нийтийн биеийн тамир, идэвхитэй хөдөлгөөн, эрүүл зөв хооллолт үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүл хэв маягийг нийтийн дадал хэрэглээ болгохыг зорино.

1.4. ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

- Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- Нийгмийн халамжийн салбарт сайн дурын ажлыг дэмжих, урамшуулах боломжийг бүрдүүлнэ.
- Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар баримтлах бодлогоор тодорхойлсон олон давхрагат тэтгэврийн тогтолцоог дэмжиж, тэтгэвэр авагчдын орлогыг эрс нэмэгдүүлнэ.
- Малчдын нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлж, тэдний нийгмийн баталгааг хангана.
- Нийгмийн даатгалын сангийн мэдээлэл, тайланг ил тод болгож, олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжих бодлогын хүрээнд хүүхдээ асран хамгаалж байгаа гурав хүртэлх насны хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхдээ өсгөсөн жилийн үнэлэмжийг шинэчлэн тогтооход холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- Хүүхдийн мөнгийг хүн амыг өсгөх бодлого гэж үзэн хүүхэд бүрд ялгаварлалгүйгээр олгодог бодлогыг сэргээн хэрэгжүүлэхэд анхаарч, дэмжиж ажиллана.
- Хүүхдийг цахим мэдээллийн халдлагаас хамгаалах ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан үйлчилгээг сайжруулж тэдэнд зориулсан дэд бүтцийг бий болгоно. Төрийн болон аж ахуй нэгж байгууллагуудын барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандарт шаардлагыг шинэчлэн тогтоож, барилга байгууламж бүхэнд тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан зам, шат бүхий хэрэгсэл суулгана
- Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжих зорилгоор “Гэр бүлийн тэмдэглэлт өдөр”-ийг бий болгож, гэр бүл – нөхөн үржихүйн боловсролд онцгой ач холбогдол өгнө.
- Хүүхэд залуусын тоглоомын талбай, хөл бөмбөгийн талбай, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах залуусын санаачлагийг дэмжинэ.
- Тэтгэвэрийн зөрүүг арилгах ажлыг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд орон нутагт зохион байгуулна.
- Хамтын тэтгэврийн тухай хуулийг сэргээж, мөрдөхөд дэмжиж ажиллана.

- “Ахмадаасаа суралцъя, туршлага судлая” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ахмад залуу үеийн харилцаа холбоог үр дүнд чиглүүлнэ.
- Ахмадуудын эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ахмадын өдрийн сувилал, эрүүл мэндийг дэмжих төвийг сумдад байгуулна.
- Ахмадуудыг гэрээгээр ажиллах бодлогыг дэмжиж хэрэгжүүлнэ.
- Сумын хэмжээний ахмадын холбоог улс төрөөс ангид байлгаж, ахмадуудаа ялгаварлалгүйгээр хамрагдуулах, нэгдэх нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээний төслийг хэрэгжүүлж, нийгмийн сайн сайхны төлөөх үйл хэрэгт ахмадуудаа манлайлан оролцуулна.

Хоёр. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ БА ӨСДӨГ БАЯЛАГ

2.1. МАЛ АЖ АХУЙ

- “ЧИНЭЭЛЭГ МАЛЧИН” ХӨТӨЛБӨР Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэн малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлого хэрэгжүүлнэ. Иргэдийн санаачилгад суурилсан “Чинээлэг малчин” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг төрийн бодлогоор дэмжинэ.
- Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулан эрүүлжүүлэх ухаалаг хяналтын системийг нэвтрүүлнэ.
- Хөдөөгийн малчин өрхийг дэмжин “Малжуулах хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.
- Гахай, шувууны аж ахуй эрхлэх, хөгжүүлэх санаачилгыг дэмжинэ.
- Малын үүлдэр угсааг сайжруулах, шинэ омог бий болгох зорилгоор мал аж ахуйн үржлийн цөм сүрэг бий болгоно.
- Бэлчээрийг усжуулах бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ
- Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг тэргүүлэх чиглэл болгож эрчимжсэн мал аж ахуй, гахай, шувууны аж ахуйг хөнгөлөлттэй зээлийн бодлогоор дэмжинэ.
- “Төрөөс малчдын талаар баримтлах бодлого”, “Монгол мал” үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлнэ.
- Сумын мал эмнэлэг, үржлийн албыг чадавхижуулна.
- Сумын хөгжлийн сангийн эх үүсвэрийг 50 сая төгрөгөөс дээш эх үүсвэртэй байлгаж хөгжлийн төслүүдийг санхүүжүүлнэ.
- Малын гаралтай түүхий эд, ноолуур, ноос, арьс ширийг боловсруулж, зах зээлд нийлүүлэх талаар судлан шийдвэрлэх.
- Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж сумын хэрэгцээг бүрэн хангуулж өрх бүрд хандсан борлуулалтыг бий болгох.

- Хүлэмж зоорины тоо хэмжээ хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.
- Бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийг дэмжиж ажиллана.
- “Өлзийт тарвас” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн тариалалтыг нэмэгдүүлнэ.
- “САЙХАН хонины мах” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж бүс нутгийн эко брэндийг бий болгоно.
- Органик хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх, Органик монгол үндэсний хөтөлбөр боловсруулахад идэвхитэй оролцож, үр ашигтай хэрэгжүүлнэ.

2.2. ГАЗАР ТАРИАЛАН

- Газрын үржил шимийг хамгаалан зохистой ашиглаж, газар тариалангийн үйлдвэрлэлд орчин үеийн технологи, инноваци нэвтрүүлнэ.
- Дотоодын тэжээл үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, бодлогын орчинг сайжруулна.
- Тариалангийн зориулалттай газрын ашиглалтыг сайжруулахын зэрэгцээ газрын үржил шимийг хамгаалах, бүтээмж, үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн технологи, инновацийн шинэчлэл хийж, “Ухаалаг газар тариалан” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Таримал ургамлын үр үржүүлгийн аж ахуйг цогцоор хөгжүүлж, үрийн сорт сорилт, чанарыг сайжруулж, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, нутагшсан сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлнэ.
- Орон нутгийн хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон ургамлын аж ахуйг төрөлжүүлэн хөгжүүлж, импортыг орлох органик брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх санал санаачилгыг бүх талаар дэмжинэ.
- Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг орчин үеийн шинэ техник хангах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Ургамал хамгааллын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх нөхцөл бүрдүүлнэ.
- Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуйг бодлогоор дэмжин, сум суурин газрын хүн амыг шинэ ургацын ногоогоор жилийн турш хангана.
- Жимс, жимсгэний дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, импортыг орлох чанартай, эко бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

Гурав. ХӨГЖЛИЙН ДЭД БҮТЭЦ БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

3.1. АВТО ЗАМ БОЛОН МЭДЭЭЛЭЛ ТЕХНОЛОГИ, ХАРИЛЦАА ХОЛБОО

- Сумын төвийг хямд өртөгтэй авто замаар аймгийн төвтэй холбох ажлыг эхлүүлнэ.
- Сумын төв гэр хорооллын гудамжны гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлж, орчин үеийн эко гэрэлтүүлэг суурилуулж асах цагийг уртасгана. иргэдийн амьдрах ая тухтай орчныг бүрдүүлнэ.
- Орон нутагт өндөр хурдны интернэтийн сүлжээг өргөтгөж, 4G технологийг нэвтрүүлнэ.

- Цахим худалдаа, бараа, хүргэлтийн системийг сайжруулах хувийн хэвшлийн санаачлагыг дэмжин, орон нутагтаа дэлхийн зах зээлийн чиг хандлагатай хөл нийлүүлэх боломжоор хангана.
- Иргэдэд зориулсан цахим боловсролын төвийг ажиллуулах
- Инновацад суурилсан гарааны бизнесүүдийг дэмжинэ. Гарааны бизнесийг дэмжих экосистемийг бүрдүүлнэ.
- Хүүхэд залуучуудын дунд эрчимтэй хөгжиж буй E-sport буюу Цахим спортын экосистемийг бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- Сумын төв талбайн орчныг утасгүй интернетийн бүс болгоно.
- Хөдөөгийн багуудад үүрэн телефоны сүлжээг нэмэгдүүлж малчин өрх бүрийг харилцаа холбоогоор хангана.

3.2 ШУГАМ СҮЛЖЭЭ, ДЭД БҮТЭЦ ОРОН СУУЦ

- Нийтийн орон сууцыг хэсэгчлэн төлөвлөж дэд бүтэцийн холболттой тохилог орон сууц барих
- Сумын төвийн байгууллага, орон сууцны айл өрхийг нэгдсэн инженерийн шугам сүлжээнд холбох ажлийг эхлүүлэх .
- явган болон авто замын сүлжээг сайжруулах.
- Ипотекийн “Найман хувь” хөтөлбөрийг суманд хэрэгжих боломжийг бүрдүүлж , хүүг бууруулна.
- Канад технологийн эрчим хүчний хэмнэлттэй, ашиглалтын зардал багатай орон сууц барих “Амины орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, иргэдээ зээлийн хөнгөлөлттэй нөхцлөөр хувийн орон сууцтай болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ
- Суманд “ 24 айлын орон сууц” төсөлийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

Дөрөв. ТОХИЛОГ ӨРХ – САЙН ХАШАА ТӨЛӨВЛӨЛТ

4.1. ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ ТӨЛӨВЛӨЛТ

•

Газар эзэмших, өмчлөх, ашиглахаар хүсэлт гаргасан иргэдийн хүсэлтэнд тухай бүр хуулийн хугацаанд хуулийн хүрээнд хариу өгч байх, хариу өгөөгүй албан тушаалтнуудад хариуцлага тооцох журмыг шинэчлэн баталж, мөрдүүлнэ.

- Иргэдийн оролцоотой “ШИНЭ СУМ” төсөл хэрэгжүүлнэ. Сумын төвийг дахин төлөвлөж, ногоон байгууламж, дэд бүтэц, барилга байгууламж бүхий орчин үеийн суурин болгож хөгжүүлнэ. Сумын төвийг иргэдийн оролцоотой шинэчилнэ.
- Иргэдэд газар өмчлүүлэх асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж, өмчилсөн газраа санхүүгийн эргэлтэд оруулах бодит боломжийг бүрдүүлнэ.
- Өмчлөгдсөн газруудыг дэд бүтэцжүүлэн ажлыг үргэлжлүүлэн иргэдийн суурьших шинэ бүсийг бий болгоно.

4.2. ГЭР БАЙР ХӨГЖИЛ

- **“ХАШААГАА САЙХАН ТОХИЖУУЛЬЯ”** хөдөлгөөнийг өрнүүлж, гэр хороололд ая тухтай амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ. Ипотекийн зээлд хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- **“ЖОРЛОНГОО ӨӨРЧИЛБЕ”** төслийг хэрэгжүүлж, хөрсний бохирдыг бууруулан, иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлнэ. Сумдын гэр хорооллыг нүхэн жорлонгүй болгох хөтөлбөрийг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- Гэр хорооллын айл өрхийг төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлэн хийнэ.
- Хашаандаа мод тарьсан айл өрхийг урамшуулах журам баталж хэрэгжүүлнэ
- **“ХҮЛЭМЖТЭЙ ХАШАА”** хөдөлгөөнийг өрнүүлж, айл өрхүүд өдөр бүр эрүүл хүнсээр хангагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- Сумын гэр байруудад хүүхдийн иж бүрэн тоглоомын болон гимнастикийн талбай байгуулна.
- **“ЖИШИГ ХАШАА”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж сумын төвийн хашааны өнгө үзэмжийг цэгцэлж сайжруулна.
- Агаарын бохирдлыг бууруулах зорилтын хүрээнд “Эрчим хүч үйлдвэрлэгч иргэн” хөдөлгөөнийг гэр хороололд өрнүүлж, иргэд хашаандаа нар салхины сэргээгдэх эрчим хүч хэрэглэх санаачлагыг дэмжиж ажиллана.

Тав. НОГООН ХӨГЖИЛ

Экосистемийн тэнцвэрт байдлын алдагдал, байгалийн нөөц баялгийн зүй бус ашиглалтыг зогсоох, жам ёсоор нөхөн сэргэх боломжийг дээшлүүлэх замаар хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдал, ногоон хөгжлийг ханган, хүний амьдралын чанарыг сайжруулна. Ногоон эдийн засгийг дэмжигч Аялал жуулчлалын салбарыг цогцоор хөгжүүлнэ.

5.1. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

- Уур амьсгалын өөрчлөлтөд нөлөөлдөг сөрөг нөлөөллийг эрт илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн байнгын өсөлтийг хангасан ногоон эдийн засагт суурилсан хөгжлийг дэмжинэ.
- Иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн нөхөрлөл, хөдөлгөөнтэй байгаль хамгааллын чиглэлээр хамтран ажиллана.
- Суманд аялал жуулчлалын бааз, амралтын газар байгуулах асуудлыг шийдвэрлэнэ.

5.2. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ

- Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэргээр цогц үйл ажиллагааг шат дараалан авч хэрэгжүүлнэ.
- Сумын хог хаягдлын менежментийг шинэчлэн, хур хогийг цэвэрлэн устгах ажлыг зохион байгуулна.
- Ерөнхий боловсролын сургуулиудаар дамжуулан баттерейны хог хаягдлыг цуглуулах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.
- Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдад хог хаягдлыг ангилан ялгах мэдлэг олгох сургалтыг зохион байгуулна.
- Хатуу хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулж ашиглах санал санаачлагыг дэмжинэ.

5.3. ЦӨЛЖИЛТ

- Бэлчээрийн ургамлын сэргэх чадавхад суурилсан менежментийг нэвтрүүлнэ.
- Цөлжилттэй тэмцэх шинэ технологийг нэвтрүүлж, энэ чиглэлээрх олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- Заган ойг цэвэрлэх, нөхөн сэргээх асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэж, шинэ технологийг дэмжинэ.
- Ус, хөрс, бэлчээрийг хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх улс, орон нутгийн хөтөлбөр, бодлогыг дэмжин хэрэгжүүлнэ.
- Орчноо ногооруулсан иргэд, аж ахуйн нэгжийг урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Говийн ургамал, Заган ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, ойжуулах ажлыг зохион байгуулна.
- Сумын ногоон байгууламжинд дуслын усалгааны системийг нэвтрүүлнэ.

6.1. АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- Аймгийн аялал жуулчлалын тогтвортой хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Сумын аялал жуулчлалын брэнд бүтээгдэхүүнтэй болно.
- Байгаль түүхийн үнэт баялаг болсон газруудыг орон нутгийн болон улсын тусгай хэрэгцээнд авч, ашигт малтмал олборлохыг хязгаарлаж, байгалийн унаган төрхийг хэвээр хадгалан аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлнэ.
- Бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг иргэд, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.
- Суманд амралт зугаалга, аялал жуулчлал, худалдаа үйлчилгээний цогцолбор барих хувийн хэвшлийн санаачлагыг дэмжиж ажиллана.

Сайхандулаан суманд:

1. Аялал жуулчлалын нэгдсэн маршрутанд сумын ингэний фермер байгалийн үзэсгэлэнт газруудыг хамруулна
2. Соёлын төвийг төвлөрсөн уурын зуухтай болгож байгууллага, орон сууцны айл өрхийг нэгдсэн халаалт, бохир, цэвэр усны шугам сүлжээнд холбоно.
3. Залуучуудыг “Малчин мэргэжил”-д хамруулж мэргэшүүлэх ба МАА-н үйлдвэрлэлийн мэргэжилтэн бэлтгэнэ.
4. Гахай, тахианы аж ахуйг өргөжүүлэн өсгөж үржүүлнэ.
5. Нийтийн эзэмшлийн зам талбайд хяналтын камер тавина.
6. Ингэний сүүний боловсруулах үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж брэнд бүтээгдэхүүнийг ОУ-ын зах зээл дээр гаргахад дэмжлэг үзүүлнэ.

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

2020.08.12 № 18/622
танай _____-ны № _____-т

**УЛААНБАДРАХ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Улаанбадрах сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Улаанбадрах сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817- 8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

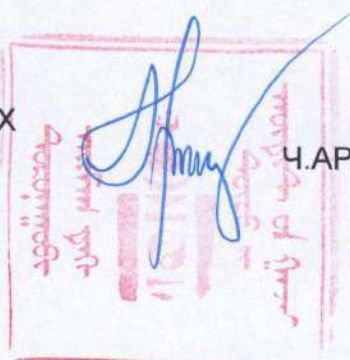
“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Улаанбадрах сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Улаанбадрах сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт...⁷.....хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

МОНГОЛ ӨРХ - ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО 2020

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН УЛААНБАДРАХ СУМЫН ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛИЙН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

ОРОН НУТГИЙН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ

УЛААНБАДРАХ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай “ **УРАНГҮЙ УЛААНБАДРАХ** ” -аа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны УИХ-ын сонгуульд оролцох “ӨРХИЙГ ДЭМЖСЭН – ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГО” мөрийн хөтөлбөрийн дагуу орон нутгийн сонгуульд Улаанбадрах сумын Ардчилсан нам Та бүхэндээ толилуулж байна.

ГАРЧИГ

1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРТ:.....1
2. БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ:.....2
3. БАРИЛГА ДЭД БҮТЭЦ:.....3
4. БАЙГАЛЬ, ОРЧИН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ.....3
5. ХӨДӨӨ, АЖ АХУЙ.....4
6. ЗАЛУУЧУУДЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО.....5

1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРТ:

Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулж, иргэд эрүүл мэндийн шалтгаанаар санхүүгийн эрсдэлд орохгүй байхад анхаарах.

- 1.1. Эмч нарыг суманд ажиллахад тохилог орон сууцаар хангах, тогтвортой ажиллах хүний нөөцийн бодлоготой болох.
- 1.2. Дархлаажуулалтын аяныг тогтмолжуулна.
- 1.3. Эрүүл зөв хооллолт сургалтыг тогтмолжуулах.
- 1.4. “Сүүн шүд” аяныг улирал бүр хийнэ.
- 1.5. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг тогтмол болгох
- 1.6. Ахмадын нөхөн сэргээх төвийг байнгын ажилагаатай болгоно
- 1.7. Орон нутагтаа алжаал тайлах болон бялдаржуулах төвийг олон болгох
- 1.8. Орон нутгийн эмнэлэгийг бүрэн оношлогооны төвтэй болгох

2. БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ:

- 2.1. Багш нарын боловсролыг шат дараатай нэмэгдүүлж, ур чадвар өндөртэй багш нарыг суманд ажиллах бололцоог хангаж ажиллана.
- 2.2. Дунд болон Ахлах ангийн сурагчдад “Би ёс зүйтэй иргэн болно” үндсэн хууль болон бусад хуулиар хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 2.3. Англи хэлний сургалтанд хамрагдах хүүхдийн тоог нэмэгдүүлж, олимпиад, тэмцээнүүдэд оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 2.4. Сургуулийн номын сан, багш нарыг Улсын хэмжээний тэргүүний гүнзгийрүүлсэн сургалттай сургуулийн ном тараах материалаар хангана.
- 2.5. Сурагчдын дунд **Номтой нөхөрлөө** уралдааныг тогтмол зарлаж хамрагдалтыг нэмэгдүүлж шагнал урамшууллын системтэй болно.
- 2.6. **Монгол хүн-Монгол хувцас** хөтөлбөр хэрэгжүүлж сурагчид үндэсний хувцасаа оёж чаддаг болно. \Ахмадын холбоотой хамтрана\
- 2.7. Ирээдүйн эздэд Монгол өв уламжлал ёс зүйгээр хичээлийн бус сургалтыг тогтмол явуулна \Ахмадын холбоотой хамтрана\

- 2.8. Спортын дугуйлан ажиллуулж байгаа сургууль багш нарыг урамшуулж ажиллана.
- 2.9. СӨБ-ын багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг нэмэгдүүлж хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

3. БАРИЛГА ДЭД БҮТЭЦ:

Сумын хөгжил, шинэчлэлийг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.

- 3.1. Сумын төвийн барилгуудыг дулааны болон цэвэр бохирын шугамд холбоно.
- 3.2. Байруудад хог хаягдлыг ангилан хаядаг цэгтэй болгоно.
- 3.3. Гудамжны гэрэлтүүлэгийг нэмэгдүүлж, камержуулна.
- 3.4. Хоёрдогч түүхий эдийг худалдан авдаг цэгтэй болгоно.
- 3.5. Явган хүний замыг нэмэгдүүлж гудамжуудыг камержуулан цагдаагийн хяналтад авна.

4. БАЙГАЛЬ, ОРЧИН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

Харицулагатай уул уурхайг түшиглэсэн байгаль орчныг нөхөн сэргээх, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

- 4.1. Сумын нутгийн брэнд бүтээгдэхүүнтэй болгоно.
- 4.2. Улаанбадрах сумын "Хар" заган ойг нөхөн сэргээнэ.
- 4.3. Хариуцлагатай уул уурхай дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

5. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжиж, Улаанбадрах сумын малчдын түүхий эдийг борлуулах боломжийг бүрдүүлнэ.

- 5.1. Сумын мал эмнэлгийн үйл ажиллагааг дэмжиж, эмийн сантай болгох.
- 5.2. Бэлчээрийн даац ихтэй газар инженерийн хийцтэй худаг гаргана.
- 5.3. Усны бүлгээрээ отор бэлчээр сэлгэлт хийж байгаа малчдыг бодлогоор дэмжиж зохицуулна.
- 5.4. МАЛЧ УДАМ дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

- 5.5. Бэлчээр хамгаалах, нөхөн сэргээх төсөл санаачлагыг хэрэгжүүлнэ.
- 5.6. Туслах малчдыг ажилд зуучлах байгууллагаар бүртгэлжүүлж, эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- 5.7. Эрчимжүүлсэн болон уламжлалт мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлэх санал санаачлагыг дэмжинэ
- 5.8. Малын гарал үүслийн цахим системийг бий болгоно.

6.ЗАЛУУЧУУДЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

Ажлын байрыг нэмэгдүүлэх зорилгоор зохион байгуулалтай хөдөлмөр зуучийн үйлчилгээг дэмжих, цалин, хөдөлмөрийн хөлсний уян хатан бодлого хэрэгжүүлж гарааны бизнес санхүүжилт, сургалт, мэдээллээр дэмжиж, хөгжүүлнэ.

- 6.1. Орон нутагт мэргэжилгүй залуусыг ажлын байрны эрэлт хэрэгцээний судалгааны үндсэн дээр мэргэжил олгоно.
- 6.2. Залуу гэр бүлийг бие даан амьдрах, орон байртай болоход шаардлагатай мэдээллээр хангаж, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг хөгжүүлнэ.
- 6.3. Залуу гэр бүлийн нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн асуудалд онцгой анхаарал хандуулж, хүүхэдтэй байхыг дэмжих эдийн засгийн механизм бий болгоно.
- 6.4. Эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалд оюутан залуусыг бүрэн хамруулж, мэдээлэл сурталчилгаа хийнэ.
- 6.5. Жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэх залуучуудыг дэмжинэ.
- 6.6. Хүүхэд залуучуудын дунд удам угсаагаа судлах, ургийн бичиг хөтлөх талаар мэдээлэл, сурталчилгааг эрчимжүүлнэ.
- 6.7. Гоц авьяастай, оюуны онцгой чадамж бүхий оюутан залуучуудыг их дээд сургуульд элсэн суралцах болон оюуны бүтээлийг нь дэмжинэ.
- 6.8. Нийгмийн эмзэг бүлгийн өрхийн болон хөгжлийн бэрхшээлтэй залууст мэргэжил боловсрол олгох түр дамжаа хичээллүүлж, бүлгийн зохион байгуулалтанд оруулж, ажлын байр шинээр бий болгоно.
- 6.9. Хөдөлмөр зарцуулалт ихтэй нийтийг хамарсан ажилд идэвхтэй ажил хайж байгаа залуучуудыг өргөнөөр татан оролцуулна.
- 6.10. Эрсдэлт бүлгийг БЗДХ/ХДХВ/ДОХ-оос урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлгүй зан үйлийг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн сургалт сурталчилгаа, сайн дурын зөвлөгөө шинжилгээний үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 6.11. Нийтээр тэмдэглэх баяр ёслолын арга хэмжээг архи тамхигүй тэмдэглэн өнгөрүүлж, архи, тамхины хэрэглээг бууруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа

байгууллага, иргэний үйл ажиллагааг сурталчилан, түгээн дэлгэрүүлж ажиллана.

6.12. Өсвөр үе залуучуудыг хорт зуршлаас сэргийлэх чиглэлээр үе тэнгийн сургагч багш нарыг бэлтгэх

6.13. Архи, тамхи, мансууруулах бодисын хор уршгийг залуучууд, хамт олонд ойлгуулах, зөв хандлага төлөвшүүлэх, тохиолдлын чанартай хэрэглэхээс урьдчилан сэргийлэх зан үйлийг төлөвшүүлнэ.

6.14. Залуучуудын эрэлт хэрэгцээг хангахуйц урлаг, соёл, спортын арга хэмжээг тэдний санал санаачлага, эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн тогтмолжуулан хэвшүүлнэ.

6.15. “Залуучуудын боловсролыг дэмжих клуб” байгуулан ажиллуулж, залуучууд улс төр, эдийн засаг, эрх зүйн мэдлэгээ дээшлүүлэх, компьютер, гадаад хэлний мэдлэг боловсрол олгох сургалт, дамжааны үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

6.16. Залуучуудын авьяас билэг, гадаад хэлний боловсрол, техникийн болон сэтгэн бодох чадварыг хөгжүүлэх, бие бялдарыг чийрэгжүүлэх, гоо зүйн хүмүүжлийг олгоход бүх шатны байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.

6.17. Залуучуудын эрх ашгийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий ТББ-ын үйл ажиллагааг дэмжиж, төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

6.18. Сум багт ажиллах шаардлагатай залуу боловсон хүчнийг бэлтгэх, тогтвор суурьшилтай ажиллах боломжийг хангана.

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр.

Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

2020.08.07 № 18/673
танай _____-ны № _____-т

**ХАТАНБУЛАГ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817- 8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт...!!...хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

ӨСӨЛТИЙГ ӨРХ БҮРД

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ХАТАНБУЛАГ СУМЫН
АРДЧИЛСАН НАМЫН СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ХАТАНБУЛАГ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ**

АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд **Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, эрх бүр аз жаргалтай амьдрах** хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

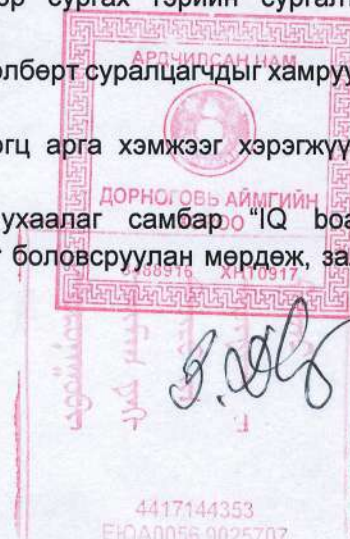
- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ХАТАНБУЛАГ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны орон нутгийн сонгуульд оролцох мөрийн хөтөлбөрөө Та бүхэндээ толилуулж байна.

Нэг. ХУВЬ ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ-ӨРХИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮНДЭС

1.1. ӨРСӨЛДӨХ ЧАДВАРТАЙ БОЛОВСРОЛ

Хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангаж, хүн бүрийг эрдэм боловсрол төгс, хөдөлмөрч, бүтээлч сэтгэлгээтэй, эрүүл амьдралын хэв маягийг хэвшил болгосон, Монгол эх орныхоо байгаль, түүх соёл, уламжлалаараа бахархсан өв тэгш хүмүүжлээр төлөвшүүлэн, хангалуун сайхан амьдрах эрхийг дээдэлсэн хувь хүний хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

- 1.1.1 Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо болоод аймаг, сум орон нутгийнхаа байгаль, түүх, үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг сэргээн сайжруулж, үргэлжлүүлнэ.
- 1.1.2 Цэцэрлэг, сургуулийн нэг ангийн хүүхдийн тоог 30-аас хэтрүүлэхгүй байх стандартыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.3 Малчин өрхийн 6-8 настай хүүхдийг гэрээр сургах гэрийн сургалтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 1.1.4 Амжилттай хэрэгжиж буй “Түмэн инженер” хөтөлбөрт суралцагчдыг хамруулж, жил бүр хамруулах хүрээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.5 ЕБС-ийн Сургалтын чанарыг дээшлүүлэх цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлж, аймагтаа тэргүүлнэ.
- 1.1.6 Сумын Ерөнхий боловсролын сургуульд ухаалаг самбар “IQ board” суурилуулна. “Хүүхэд асрагч” дэд хөтөлбөрийг боловсруулан мөрдөж, залуу

албан хаагчдын ажиллах таатай орчныг бүрдүүлэх бодлогын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

- 1.1.7 “Үдийн цай” хөтөлбөрийг чанаржуулна.
- 1.1.8 Цэцэрлэгийн хүүхдийн хоолны чанарыг сайжруулж, холбогдох нэмэлт зардлыг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэнэ.
- 1.1.9 Хичээлээс завсардсан сурагчдыг вакумжуулсан болон мэргэшүүлэх сургалтанд хамруулж хоцрогдлыг арилгах арга хэмжээ авна.
- 1.1.10 Олон улс, улс, аймагт зохиогдох олимпиад, тэмцээнд оролцсон сурагчид, залуучуудыг дэмжих бодлогын баримт бичгийг боловсруулж дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.1.11 Сургууль, цэцэрлэгт ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж тавьж цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.1.12 “ДОРНОГОВИЙН ХҮҮХДҮҮД ЯПОН-д 1000 сурагч” хөтөлбөрийн хүрээнд сурагч солилцооны хөтөлбөрт сумаас сурагчдыг хамруулна.
- 1.1.13 СӨБ-ын боловсролд зориулан хүүхэд асран хүмүүжүүлэх төв, өдөр өнжүүлэх бүлэг байгуулах санал санаачлагыг дэмжинэ.
- 1.1.14 Сумын номын санг шинэчлэн өргөжүүлнэ.
- 1.1.15 Хичээл төрлөөр аймаг, улс, бүс, тив дэлхийд өндөр амжилт гаргасан сурагчдыг алдаршуулах, урамшуулах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.16 Багш нарын боловсролын зэргийг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх бодлогын арга хэмжээ авч ажиллана.

1.2. СОЁЛ, УРЛАГ, СПОРТ

- 1.2.1 Аймаг, сумын бэлэгдэл, онцлог бүхий ном, кино, тайз, дэлгэцийн бүтээлийг хөгжүүлж, дэмжинэ.
- 1.2.2 Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын хамгаалалтын зэрэглэл, ангиллыг шинэчилж, соёлын өвийг хамгаалагч, харгалзагчтай байх тогтолцоог бий болгоно.
- 1.2.3 Өрх бүр угийн бичиг хөтлөх санаачлагыг өрнүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.2.4 Мэргэжлийн урлагийн сургалтын байгууллага төгсөгч, дадлагажигчдад эзэмшсэн ур чадвараа хөгжүүлэх, уран бүтээлээ олны хүртээл болгоход нь дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.2.5 Орчин үеийн шаардлага хангасан Номын сан, цахим номын санг бий болгоно.
- 1.2.6 “Спортлог сурагч” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, сурагч бүр спортын нэг чиглэлээр идэвхитэй хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 1.2.7 Сумандаа спортын холбоод, клубуудын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, судалгаа, шинжилгээний үндсэн дээр биеийн тамир, спортыг хөгжүүлнэ.
- 1.2.8 Шатар даам зэрэг оюуны спортыг хөгжүүлэх хөтөлбөрийг боловсруулан, шатар даам сонирхогч хүүхэд залуусын тоог нэмэгдүүлж, аймагтаа тэргүүлэх бодлогыг баримтална.
- 1.2.9 Эрүүл, идэвхитэй аж төрөх талаар олон нийтэд ойлголт өгөх сургалт, сурталчилгааг нэмэгдүүлнэ.

1.3. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТӨГС ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулж, эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоонд шинэчлэл хийх санаачлагыг өрнүүлнэ.

Эмнэлгийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртээмжтэй болгож, ил тод, авлигагүй, сайн засаглалтай, гүйцэтгэлээр урамшуулдаг, чөлөөт өрсөлдөөнтэй болгож шинэчилнэ.

- 1.3.1 Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг дээшлүүлнэ.
- 1.3.2 Иргэдийг өвчлөхөөс нь өмнө урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоог өрх гэрийн түвшинд тогтмол хийдэг эрүүл мэндийн үйлчилгээний шинэ хэлбэрийг бий болгож, гэрийн эмчийн шинэ тогтолцоонд шилжинэ.
- 1.3.3 Иргэн бүрийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулна.
- 1.3.4 Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулахыг дэмжинэ.
- 1.3.5 Эмчийн чадавхи, эмчилгээний үр дүнг үнэлэх цахим систем ажиллуулж, сайн эмчийг сонгож үйлчлүүлэх өрсөлдөөнд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.
- 1.3.6 Эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан иргэнийг жил бүр нэг удаа эрүүл мэндийн иж бүрэн оношлогоонд хамруулна.
- 1.3.7 Эмнэлэгийн үйлчилгээнд шинэ менежмент нэвтрүүлж, асаргаа, сувилгааны чанар, хүртээмжийг эрс дээшлүүлнэ.
- 1.3.8 "Эрүүл сум, сургууль, цэцэрлэг" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.9 "Сүүн шүд" тусгай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж хүүхдийн амны хөндийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарна.
- 1.3.10 Өрх бүр ундандаа цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.11 Өсвөр насны хүүхдүүдийг мансуурах элдэв сэтгэцийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх бодлогын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.12 Нийтийн биеийн тамир, идэвхитэй хөдөлгөөн, эрүүл зөв хооллолтын сургалтын төвүүдийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүл хэв маягийг нийтийн дадал хэрэглээ болгохыг зорино.

1.4. ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

- 1.4.1 Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.2 Нийгмийн халамжийн салбарт сайн дурын ажлыг дэмжих, урамшуулах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.3 Малчдын нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлж, тэдний нийгмийн баталгааг хангана.
- 1.4.4 Нийгмийн даатгалын сангийн мэдээлэл, тайланг ил тод болгож, олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 1.4.5 Хүүхдийг цахим мэдээллийн халдлагаас хамгаалах ажлыг хэрэгжүүлнэ.

1.5. ХАРИУЦЛАГАТАЙ ЗАЛУУ МАНЛАЙЛАГЧИД

- 1.5.1 Хүүхэд залуусын тоглоомын талбай, хөл бөмбөгийн талбай, цэцэрлэгт хүрээлэнг сумандаа байгуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.5.2 Мини кинотеатр, тоглоомын төв бүхий хүүхэд залуусын интертаймэнт төвийг байгуулна.

1.6. АХМАДУУДЫН ТАЛААР

- 1.6.1 “Ахмадаасаа суралцъя, туршлага судлая” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ахмад залуу үеийн харилцаа холбоог үр дүнд чиглүүлнэ.
- 1.6.2 Ахмадуудын эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ахмадын өдрийн сувилал, эрүүл мэндийг дэмжих төвийг байгуулна.
- 1.6.3 Ахмадуудыг гэрээгээр ажиллах бодлого боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.4 Ахмадын өргөөний үйл ажиллагаанд нь дэмжлэг үзүүлнэ.

1.7. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭД

- 1.7.1 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн асуудалд онцгой анхаарал хандуулна.
- 1.7.2 Тэдний ажил хөдөлмөр эрхлэх, орлого олох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан үйлчилгээг сайжруулж тэдэнд зориулсан дэд бүтцийг бий болгоно. Сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, спорт заал, залуучууд, хүүхдийн хөгжлийн төвийн барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандарт шаардлагыг шинэчлэн тогтоож, барилга байгууламж бүхэнд тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан зам, шат бүхий хэрэгсэл суулгана
- 1.7.4 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд үзүүлэх боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээг сайжруулан шинэ шатанд гаргана.
- 1.7.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөрөө хорших хамтын ажиллагааг хөхүүлэн дэмжиж, ажлын байраар хангах асуудлыг шийдвэрлэнэ.

1.8. ӨРХ, ГЭР БҮЛ

- 1.8.1 Гэр бүлийн гишүүн бүрд гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесээ хөгжүүлэх, амьдрах орчноо хамтдаа сайжруулах, мэдлэг ур чадварын сургалт, зөвлөмжөөр хангах үүрэг бүхий “Гэр бүлийн хөгжлийн төв”-ийг байгуулна.
- 1.8.2 Гэр бүл салалтыг бууруулах бодлогын арга хэмжээ авч ажиллана.

1.9. АЖЛЫН БАЙР ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Аж үйлдвэрлэл, технологийн хувьсгал, хиймэл оюун ухаан, өгөгдлийн шинжлэх ухааны эрин үед өөрчлөгдөн буй хөдөлмөрийн зах зээл, шинэ төрлийн ажлын байрны шаардлагыг хангах хөрвөх чадвар, өндөр мэдлэг бүхий мэргэжилтэн, мэргэшсэн хүний нөөцийг бүрдүүлэх, сургах, дэмжих бодлогыг эрчимтэй хэрэгжүүлж, ажлын байраар шууд хангагдах бололцоог бүрдүүлж ажиллана.

- 1.9.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр (цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрч, бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.9.2 Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн ажлын байрыг бий болгоно.
- 1.9.3 Төрийн албанаас эрт тэтгэвэртээ гарч жижиг дунд, бичил бизнесийн салбарт шилжин баялаг бүтээх иргэдээ эдийн засгийн бодлогоор дэмжинэ.
- 1.9.4 Ядуурлыг бууруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлж, нийгмийн халамжийг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, иргэдийг мэргэжлийн сургалтад хамруулан, хөдөлмөр эрхлэх нөхцлийг бүрдүүлж, ядуурлын түвшинг бууруулна.
- 1.9.5 Хувийн хэвшлийн байгууллагуудын цалингийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд төрийн бодлогоор дэмжлэг үзүүлэн хамтран ажиллана.
- 1.9.6 Ажил хайгч, ажил олгогчийг шууд холбох хөдөлмөр зуучлалын мэдээллийн биет болон онлайн сүлжээг нэвтрүүлнэ.
- 1.9.7 Иргэдийн оролцоонд тулгуурласан бүтээн байгуулалт, тохижилтын түр ажлын байруудыг олноор бий болгоно.
- 1.9.8 Ажлын байр олноор бий болгох үйлдвэр, аж ахуй байгуулах гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.9.9 Худалдааны салбарт ажиллаж буй иргэдийн нийгмийн хамгааллыг сайжруулж, ажлын байраа хадгалах, өргөжүүлэхэд нь дэмжлэг туслалцаа үзүүлж ажиллана.
- 1.9.10 Уул уурхайн салбарт ажиллаж байгаа ажиллагсдын хөдөлмөрийн нөхцлийг сайжруулах, стандартыг хангуулахад онцгой анхаарч ажиллана. Ээлж солих хугацааг богиносгох талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллаж шийдвэрлүүлнэ.

Хоёр. ЧИНЭЭЛЭГ ӨРХ- ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ

2.1. ХЯМРАЛЫН ҮЕИЙН ОНЦГОЙ БОДЛОГО

- 2.1.1 Ковид-19 цар тахлаас сэргийлэх “Дархлаажуулалтын аян”-ыг зохион байгуулж, иргэдээ цар тахлын эрсдлээс хамгаална.
- 2.1.2 Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих бүх худалдан авалтыг орон нутгийн давуу эрхийн зөрүү тооцох, орон нутгийн компанитай түншлэл байгуулах, олон нийтийн оролцооны зарчмаар орон нутгийн компани, иргэдийн бүлгүүдэд олгоно.
- 2.1.3 Төрөөс олгож буй худалдаа үйлчилгээний стандарт, тусгай зөвшөөрлийн үйлчлэлийг зөөлрүүлж, бизнес эрхлэгчдийг дэмжиж ажиллана.
- 2.1.4 “Орон нутгийн үйлдвэрлэгч худалдаачдаа дэмжье” аяныг өрнүүлж, сум орон нутгийн бизнес эрхлэгчдийн орлогыг тогтвортой байлгах, ажлын байраа хадгалахад дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллана.

2.2. ЖИЖИГ ДУНД БИЗНЕС - ЖДҮ ДАРХЛАА

- 2.2.1 Жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийг бизнес удирдах чадавхийг нь дээшлүүлэхэд анхаарал хандуулна.
- 2.2.2 Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан, сум хөгжүүлэх сангийн зээлд орон нутгийн бизнес эрхлэгчид, аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулж, дэмжиж ажиллана.

- 2.2.3 Нутгийн дархчууд, урчууд, чөлөөт уран бүтээлчдийг бодлогоор дэмжиж бүтээлийг нь бүртгэлжүүлэн сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулна. Дархчууд, уран бүтээлчдийн шилдэг бүтээлийг худалдан авдаг тогтолцоог бий болгоно.
- 2.2.4 Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуйн нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг тогтолцоог бий болгож цахимжуулна.

2.3. ОРОН НУТГИЙН МӨНГӨ, САНХҮҮГИЙН БОДЛОГО

- 2.3.1 Суманд банкны үйлчилгээг ойртуулах, цахим банк, АТМ байршуулах зохион байгуулалтын үйл ажиллагааг арилжааны банкуудтай хамтран зохион байгуулна.
- 2.3.2 Технологийн дэвшлийг ашиглан бэлэн мөнгөний гүйлгээг 50% багасгаж, эдийн засгийн эрүүл тогтолцоог бий болгоно.

2.4. УУЛ УУРХАЙ, БАЯЛГИЙН УДИРДЛАГА

- 2.4.1 Орон нутгийн хэмжээнд ач холбогдолтой томоохон уул уурхайн төслүүдийг орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж, эдийн засагт өгөөжтэй байх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.2 Эдийн засгийн хувьд үр ашиггүй, байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй уул уурхайн лицензүүдийг цуцлуулах арга хэмжээг авч, холбогдох эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 2.4.3 Уул уурхайн салбарт хэрэгжиж байгаа төслүүдэд орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүд бараа, ажил, үйлчилгээ нийлүүлэх, туслан гүйцэтгэгчээр ажиллахад дэмжлэг үзүүлж бодлогоор хангаж ажиллана.
- 2.4.4 Уул уурхайн тээврийг хатуу хучилттай замаар явуулах бодлогыг хатуу баримтлах ба зөрчсөн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг зогсоох арга хэмжээг авна.
- 2.4.5 Уул уурхайгаас болж эвдрэлд орсон талбайн тооллого хийж буруутай этгээдээр нөхөн сэргээлгэнэ.
- 2.4.6 Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журмыг боловсронгуй болгож, үр дүнд чиглэсэн хэрэгжилт, хяналтыг сайжруулна.
- 2.4.7 Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгоход тухайн орон нутгийн иргэдийн оролцоог хангадаг болгоно.
- 2.4.8 Уул уурхайн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтийг байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүйгээр зохион байгуулахад шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авч ажиллана.

Гурав. ХӨГЖЛИЙН ДЭД БҮТЭЦ

3.1. АВТОЗАМ БОЛОН ГУДАМЖНЫ ТОХИЖИЛТ

- 3.1.1 Сумын төвийг хямд өртөгтэй авто замаар аймгийн төвтэй холбох ажлыг эхлүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээг авч ажиллана.
- 3.1.2 Сумын төвийн гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдрах ая тухтай орчныг бүрдүүлнэ.

- 3.1.3 Сумын гэр хорооллын гудамжны гэрэлтүүлэгийг нэмэгдүүлж, орчин үеийн эко гэрэлтүүлэг суурилуулж, асах цагийг уртасгана.

3.2. ДУЛААН, ЦАХИЛГААН ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХАНГАМЖ

- 3.2.1 Сумын төвд төвлөрсөн дулааны шугам, сүлжээ байгуулна.
- 3.2.2 Шинэ суурьшлын бүс, иргэдийн өмчлөлийн газарт эрчим хүчний дэд бүтцийг байгуулах ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.3 Шинэ зууны малчин хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангаж, бодлогоор дэмжинэ.
- 3.2.4 Хийн түлшний ашиглалтыг нэмэгдүүлж, хийн түлшний худалдаа үйлчилгээг дэмжинэ.
- 3.2.5 Сумдад эрчим хүчний шугамын өргөтгөлийг үе шаттайгаар барьж, хэрэглэгчдийн шаардлагад нийцүүлнэ.

3.3. МЭДЭЭЛЭЛ ТЕХНОЛОГИ, ХАРИЛЦАА ХОЛБОО

- 3.3.1 Иргэдэд зориулсан цахим боловсролын төвийг байгуулна.
- 3.3.2 Технологийн дэвшлийг ашиглан бэлэн мөнгөний гүйлгээг 50% багасгаж, эдийн засгийн эрүүл тогтолцоог бий болгоно.
- 3.3.3 Инновацад суурилсан гарааны бизнесүүдийг дэмжинэ. Гарааны бизнесийг дэмжих экосистемийг бүрдүүлнэ.
- 3.3.4 Сумын интернэтийн хурдыг нэмэгдүүлнэ, үнийг бууруулна. Сумын төв талбайн орчныг утасгүй интернетийн бүс болгоно.
- 3.3.5 Багийн төвүүдийг үүрэн холбооны сүлжээнд холбоно.

Дөрөв. ТОХИЛОГ ӨРХ- ИХ БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

4.1. ХОТ БАЙГУУЛАЛТ, ГАЗАР ТӨЛӨВЛӨЛТ

- 4.1.1 Газар эзэмших, өмчлөх, ашиглахаар хүсэлт гаргасан иргэдийн хүсэлтэнд тухай бүр хуулийн хугацаанд хуулийн хүрээнд хариу өгч байх, хариу өгөөгүй албан тушаалтнуудад хариуцлага тооцох журмыг шинэчлэн баталж, мөрдүүлнэ.
- 4.1.2 Иргэдэд газар өмчлүүлэх асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж, өмчилсөн газраа санхүүгийн эргэлтэд оруулах бодит боломжийг бүрдүүлнэ.
- 4.1.3 Өмчлөгдсөн газруудыг дэд бүтэцжүүлэн ажлыг үргэлжлүүлэн иргэдийн суурьших шинэ бүсийг бий болгоно.
- 4.1.4 Хаягжилтын шинэчлэл хийж, нэгдсэн санд холбоно.

4.2. ГЭР ХОРООЛЛЫН ХӨГЖИЛ

- 4.2.1 “ХАШААГАА САЙХАН ТОХИЖУУЛЬЯ” хөдөлгөөнийг өрнүүлж, гэр хороололд ая тухтай амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 4.2.2 “ЖОРЛОНГОО ӨӨРЧИЛЬЕ” төслийг хэрэгжүүлж, хөрсний бохирдлыг бууруулан, иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлнэ. Нүхэн жорлонгүй болгох хөтөлбөрийг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 4.2.3 Хашаандаа мод тарьсан айл өрхийг урамшуулах журам баталж хэрэгжүүлнэ
- 4.2.4 “ХҮЛЭМЖТЭЙ ХАШАА” хөдөлгөөнийг өрнүүлж, айл өрхүүд өдөр бүр эрүүл хүнсээр хангагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

Тав. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ БА ӨСДӨГ БАЯЛАГ

5.1. БЭЛЧЭЭР АШИГЛАЛТ

- 5.1.1 Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан газар нутгийн 70 гаруй хувийг эзэлж байгаа бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийн 30-аас доошгүй хувийг сэргээнэ.
- 5.1.2 Ямаан сүргийн зохистой харьцааг шинжлэх ухааны үндэстэй тогтооно.
- 5.1.3 Бэлчээрийн зохистой менежментийн төрийн бодлого, үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллана.

5.2. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

- 5.2.1 “ЧИНЭЭЛЭГ МАЛЧИН” ХӨТӨЛБӨР Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэн малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлого хэрэгжүүлнэ. Иргэдийн санаачилгад суурилсан “Чинээлэг малчин” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Малыг тооноос илүү чанарт анхаарч, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг төрийн бодлогоор дэмжинэ.
- 5.2.3 Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулан эрүүлжүүлэх ухаалаг хяналтын системийг нэвтрүүлнэ.
- 5.2.4 Хөдөөгийн малчин өрхийг дэмжин “Малжуулах хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.5 Гахай, шувууны аж ахуй эрхлэх, хөгжүүлэх санаачилгыг дэмжинэ.
- 5.2.6 Бэлчээрийг усжуулах бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, усан хангамжийг нэмэгдүүлнэ..
- 5.2.7 Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг тэргүүлэх чиглэл болгож эрчимжсэн мал аж ахуй, гахай, шувууны аж ахуйг хөнгөлөлттэй зээлийн бодлогоор дэмжинэ.
- 5.2.8 “Төрөөс малчдын талаар баримтлах бодлого”, “Монгол мал” үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлнэ.
- 5.2.9 Сумын мал эмнэлэг, үржлийн албыг техник, тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 5.2.10 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж сумынхаа хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 5.2.11 Иргэдийн хүнсний хэрэгцээгээ өөрөө хангах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг бүх талаар дэмжинэ.

6.1. ИРГЭНДЭЭ ҮЙЛЧИЛДЭГ ЗАСАГЛАЛ

- 6.1.1 Мэргэшсэн нийтийн алба, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагын тогтолцоо бүхий нийтийн үйлчилгээг бэхжүүлж, салбарын мэргэшсэн ажилтнуудыг улс төрөөс ангид, тогтвортой ажиллуулах эрхзүйн баталгааг бүрдүүлнэ.
- 6.1.2 Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэх тогтолцоог сайжруулна.
- 6.1.3 Захиргааны ерөнхий хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн сонсголын тухай хуулиудад туссан иргэний оролцоо, хяналтын боломжуудыг бодитоор хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 6.1.4 Багийн төвүүдэд байрлах иргэдэд үйлчлэх барилгыг өргөтгөх, их засвар хийж, үүрэн холбооны сүлжээнд холбоно.

Долоо. НОГООН ХӨГЖИЛ

Экосистемийн тэнцвэрт байдлын алдагдал, байгалийн нөөц баялгийн зүй бус ашиглалтыг зогсоох, жам ёсоор нөхөн сэргэх боломжийг дээшлүүлэх замаар хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдал, ногоон хөгжлийг ханган, хүний амьдралын чанарыг сайжруулна. Ногоон эдийн засгийг дэмжигч Аялал жуулчлалын салбарыг цогцоор хөгжүүлнэ.

7.1. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

- 7.1.1 Экосистемийн тэнцвэрт байдлын алдагдал, байгалийн нөөц баялгийн зүй бус ашиглалтыг зогсоох, жам ёсоор нөхөн сэргэх боломжийг дээшлүүлэх замаар хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдал, ногоон хөгжлийг ханган, хүний амьдралын чанарыг сайжруулна.
- 7.1.2 Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх багийг төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгж өөрөө сонгодог сонирхлын зөрчилтэй тогтолцоог өөрчлөхөд шаардлагатай санал санаачлагыг гаргаж, холбогдох байгууллагаар шийдвэрлүүлнэ.
- 7.1.3 Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн байнгын өсөлтийг хангасан ногоон эдийн засагт суурилсан хөгжлийн үе шат руу шилжинэ.
- 7.1.4 Иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн нөхөрлөл, хөдөлгөөнтэй байгаль хамгааллын чиглэлээр хамтран ажиллана.

7.2. УСНЫ МЕНЕЖМЕНТ

- 7.2.1 Рашаан, булаг хамгаалсан, өөрийн хөрөнгөөр нөхөн сэргээсэн иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж ажиллана.
- 7.2.2 Сумын отрын бэлчээрт усны хайгуул хийлгэж, бэлчээр усжуулах асуудлыг бүрэн шийдвэрлэнэ.
- 7.2.3 Сумын төвд ундны усыг цэвэршүүлэх байгууламж байгуулна.

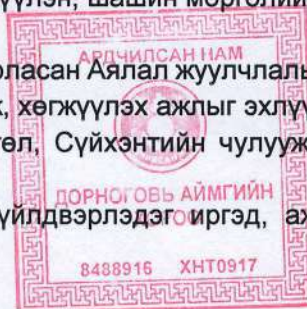

7.3. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ

- 7.3.1 Сумын хог хаягдлын менежментийг шинэчлэн, хур хогийг цэвэрлэн устгах ажлыг зохион байгуулна.
- 7.3.2 ЕБС-иар дамжуулан зай хураагуур цуглуулах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.
- 7.3.3 ЕБС-н сурагчдад хог хаягдлыг ангилан ялгах мэдлэг олгох сургалтыг зохион байгуулна.

8.1. АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- 8.1.1 Суманд аялал жуулчлалын бааз, амралтын газар байгуулах асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 8.1.2 Сумын аялал жуулчлалын брэнд бүтээгдэхүүнтэй болгоно.
- 8.1.3 Өлгий хийдийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, шашин мөргөлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 8.1.4 Сумын байгаль, түүхийн 9 гайхамшигт тулгуурласан Аялал жуулчлалын шинэ маршрут бүтээгдэхүүн үйлчилгээг бий болгож, хөгжүүлэх ажлыг эхлүүлнэ.
- 8.1.5 Ашиг хоргын уул, 18 богд уул, Тооройн төгөл, Сүйхэнтийн чулуужсан ойг түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 8.1.6 Бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг иргэд, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

Хөвсгөл сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын
танай 16/674 -ны № 16/674 -т

**ХӨВСГӨЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817- 8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт...⁹...хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

“ХӨВСГӨЛЧҮҮД-ӨСӨЛТИЙГ ӨРХ БҮРД”

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ХӨВСГӨЛ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН

СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ХӨВСГӨЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

/ 2020-2024 /

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх тэгш, шудрага, чөлөөтэй, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг **ЭРХЭМ ЗОРИЛГО** болгосон.

Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ХӨВСГӨЛ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны орон нутгийн сонгуульд оролцох “ӨРХИЙН ХӨГЖИЛ – ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГО” мөрийн хөтөлбөрөө Та бүхэндээ толилуулж байна.

Нэг. БОЛОВСРОЛ

Хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангаж, хүн бүрийг эрдэм боловсрол төгс, хөдөлмөрч, бүтээлч сэтгэлгээтэй, эрүүл амьдралын хэв маягийг хэвшил болгосон, эх орныхоо байгаль, түүх соёл, уламжлалаараа бахархсан өв тэгш хүмүүжлээр төлөвшүүлэн, хангалуун сайхан амьдрах эрхийг дээдэлсэн хувь хүний хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

- 1.1 Сумын боловсролын байгууллагуудын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, аймгийн хэмжээнд боловсролын салбарт амжилтаа ахиулах бодлогыг баримтална.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо болоод аймаг сум орон нутгийнхаа байгаль, түүх, үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.3 “Хүүхэд асрагч” хөтөлбөрийг боловсруулан мөрдөж, залуу албан хаагчдын ажиллах таатай орчныг бүрдүүлэх бодлогын арга хэмжээг авч дэмжиж хэрэгжүүлнэ.
- 1.4 Сургууль цэцэрлэгийн барилгуудад шаардлагатай өргөтгөл засвар хийнэ.
- 1.5 Улс, аймагт зохиогдох олимпиад, тэмцээнд оролцсон сурагчид, залуучуудыг дэмжих бодлогын баримт бичгийг боловсруулж дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.6 “ДОРНОГОВИЙН ХҮҮХДҮҮД ЯПОН-д 1000 сурагч” хөтөлбөрийн хүрээнд сурагч солилцооны ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх ажлыг дэмжиж хамтран ажиллана.

Хоёр. СОЁЛ, УРЛАГ, СПОРТ

Соёлтой, боловсролтой, авьяаслаг, эрүүл чийрэг эх ороны ирээдүй болсон залуусаа дэмжих бодлого.

- 2.1 Соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгоно.
- 2.2 Соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжиж, үндэсний агуулгатай үнэ цэнтэй өвийг хөгжүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- 2.3 Өрх бүр үгийн бичиг хөтлөх санаачлагыг үргэлжлүүлэн бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.4 “Миний нутаг” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, хүүхэд бүр өөрийн орон нутгийн байгаль түүхийн гайхамшигт дурсгалт газрууд, уур амьсгал, түүх соёл, өв уламжлалын талаар мэдлэгтэй болох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 2.5 Спортын төрөлжсөн шигшээ багтай болно.
- 2.6 Урлаг, спортын бүсийн хэмжээний уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлж уламжлал болгон зохион байгуулна.
- 2.7 Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар олон нийтэд ойлголт өгөх сургалт, сурталчилгааг нэмэгдүүлнэ.

Гурав. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Салбарын хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх тэдгээрийн нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх тал дээр бодлого барьж ард иргэдийн эрүүл мэндийн төлөөх цогц үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

- 3.1 Эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг дээшлүүлнэ.
- 3.2 Иргэн бүрийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулна.
- 3.3 Уламжлалт анагаах ухаан, рашаан сувиллын үйл ажиллагаа, эмгүй эмчилгээний арга туршлагуудыг дэмжиж ажиллана.
- 3.4 Эрүүл мэндийн төвийг шаардлагатай орчин үеийн тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр хангаж ажиллахад анхаарна.
- 3.5 Эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан иргэнийг жил бүр нэг удаа эрүүл мэндийн иж бүрэн оношлогоонд хамруулна.
- 3.6 Өрхийн эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоог бүрдүүлж, эрүүл мэндийнхээ төлөө хүлээх гэр бүлийн хариуцлагыг дээшлүүлнэ.
- 3.7 Өрх бүр ундандаа цэвэр үс хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.

- 3.8 Нийтийн биеийн тамир, идэвхитэй хөдөлгөөн, эрүүл зөв хооллолтын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүл хэв маягийг нийтийн дадал хэрэглээ болгохыг зорилго болгоно.
- 3.9 Эрүүл мэндийн түргэн тусламжийн үйлчилгээг сайжруулах боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг хийнэ.

Дөрөв. НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

- 4.1 Зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Малчдын нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлж, тэдний нийгмийн баталгааг хангана.
- 4.3 Хүүхдийн мөнгийг хүн амыг өсгөх бодлого гэж үзэн хүүхэд бүрд ялгаварлалгүйгээр олгодог бодлогыг сэргээн хэрэгжүүлэхэд анхаарч, дэмжиж ажиллана.
- 4.4 Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэж, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалах хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулна.
- 4.5 Хүүхдийг цахим мэдээллийн халдлагаас хамгаалах ажлыг хэрэгжүүлнэ.

Тав. АХМАД, ЗАЛУУЧУУД, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭД

- 5.1 Хамтын тэтгэврийн тухай хуулийг сэргээж, мөрдөхөд дэмжиж ажиллана.
- 5.2 “Ахмадаасаа суралцъя, түршлага судлая” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ахмад залуу үеийн харилцаа холбоог үр дүнд чиглүүлнэ.
- 5.3 Ахмадуудын эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ахмадын өдрийн сувилалыг ажиллуулана.
- 5.4 Үндэсний хэмжээний ахмадын холбоог улс төрөөс ангид байлгаж, ахмадуудаа ялгаварлалгүйгээр хамрагдуулах, нэгдэх нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 5.5 Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээний төслийг хэрэгжүүлж, нийгмийн сайн сайхны төлөөх үйл хэрэгт ахмадуудаа манлайлан оролцуулна.
- 5.6 Залуучуудын хөгжлийн хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж “Хариуцлагатай манлайлагч залуус” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.7 Шилдэг их, дээд сургуулиудад суралцахад оюутан залууст дэмжлэг үзүүлнэ.
- 5.8 Залуучуудын чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх төрөл бүрийн сонирхлын дугуйлан, байгуулахын зэрэгцээ, энэ чиглэлээрх санал санаачлага, төслийг дэмжинэ.
- 5.9 Сум багт ажиллах залуу боловсон хүчнийг бэлтгэн, тогтвор суурьшилтай ажиллах боломжийг хангана.
- 5.10 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд үзүүлэх боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээг сайжруулна.
- 5.11 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөрөө хорших хамтын ажиллагааг дэмжиж ажлын байраар хангах асуудлыг төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран шийдвэрлэнэ.

Зургаа. ӨРХ, ГЭР БҮЛ

- 6.1 “Өрхийн хөгжил-Өсөлтийн бодлого” зорилтын хүрээнд орон сууцжуулах бодлого боловсруулан төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаанд тулгуурлан хэрэгжүүлнэ.
- 6.2 Залуу гэр бүлийн гишүүдэд гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесээ хөгжүүлэх, амьдрах орчноо хамтдаа сайжруулах, мэдлэг үр чадварын сургалт, зөвлөмжөөр хангах бодлого боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 6.3 Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжих зорилгоор “Гэр бүлийн тэмдэглэлт өдөр”-ийг бий болгож, гэр бүл – нөхөн үржихүйн боловсролд онцгой ач холбогдол өгч ажиллах талаар Эрүүл мэндийн болон бусад холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

Долоо. АЖЛЫН БАЙР, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

- 7.1 Шинэ төрлийн ажлын байрны шаардлагыг хангах хөрвөх чадвар, өндөр мэдлэг бүхий мэргэжилтэн, мэргэшсэн хүний нөөцийг бүрдүүлэх, сургах бодлогыг хэрэгжүүлж, ажлын байраар хангагдах бололцоог бүрдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 7.2 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудлыг үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалтай үялдуулна.
- 7.3 Үйлчилгээний салбарын мэргэжлийн холбоодын үйл ажиллагааг дэмжиж, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг хэрэгжүүлнэ.
- 7.4 Хөдөлмөр эрхлэлт, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн уялдаа холбоог сайжруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч орон нутагт нэн тэргүүнд шаардлагатай төслүүдийг дэмжиж ажиллана
- 7.5 Иргэдийн оролцоонд тулгуурласан бүтээн байгуулалт, тохижилтын түр ажлын байруудыг бий болгоно.
- 7.6 Уул уурхайн салбарт ажиллаж байгаа ажиллагсдын хөдөлмөрийн нөхцөлийг сайжруулах, стандартыг хангуулахад онцгой анхаарч ажиллана.
- 7.7 Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангийн зээлд орон нутгийн бизнес эрхлэгчид, аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулж, дэмжиж ажиллана.

Найм. УУЛ УУРХАЙ

- 8.1 Орон нутгийн хэмжээнд ач холбогдолтой томоохон уул уурхайн төслүүдийг орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгж, эдийн засагт өгөөжтэй байх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 8.2 Уул уурхайн төслүүдийн өгөөжөөс санхүүжих Орон нутгийн иргэд, оюутан сурагчид, аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих, байгаль орчныг хамгаалах, хүний нөөцийг чадавхжуулах, эдийн засгийн үр өгөөж бүхий төсөл үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх зорилго бүхий “Хөгжлийн сан” байгуулах санаачлагыг дэмжин хэрэгжүүлнэ.
- 8.3 Эдийн засгийн хувьд үр ашиггүй, байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй уул уурхайн лицензүүдийг цуцлуулах ажлыг бүх талаар дэмжиж ажиллана.

8.4 Уул уурхайн салбарт хэрэгжиж байгаа төслүүдэд орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүд бараа, ажил, үйлчилгээ нийлүүлэх, туслан гүйцэтгэгчээр ажиллуулах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

8.5 Уул уурхайн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтийг байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүйгээр зохион байгуулахад орон нутгаас тавих шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авч ажиллана.

Ес. ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ХӨГЖИЛ, ДЭД БҮТЭЦ

Сумдыг бүсчлэн үйлдвэржүүлэх аймгийн бодлогын хүрээнд СУМ БҮРТ ҮЙЛДВЭР зорилтыг хэрэгжүүлнэ.

<u>Бүсийн дугаар</u>	<u>Бүсийн төв байршил</u>	<u>Хамрах сумд</u>	<u>Чиглэл</u>
Гуравдугаар бүс	Бүсийн төв Хөвсгөл	Хөвсгөл, Улаанбадрах, Хатанбулаг	Мал аж ахуй, Мал аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

9.1 Уламжлалт мал, аж ахуйн гаралтай түүхий эд ноос, ноолуур, арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн цэгт бэлтгэн дотоодын болон гадаад зах зээл дээр өрсөлдөх үнээр борлуулах боломжийг бүрдүүлнэ.

9.2 Сумын төвийг хямд өртөгтэй авто замаар аймгийн төвтэй нь холбох ажлыг эхлүүлэх аймгийн бодлогыг дэмжин хэрэгжүүлнэ.

9.3 Гэр хорооллын цахилгаан эрчим хүчний хангамжийг нэмэгдүүлэх, шугам сүлжээг өргөтгөнө.

9.4 Сумын интернэтийн хурдыг нэмэгдүүлж шилэн кабельд холбоно.

9.5 Сумыг төвлөрсөн уурын зуухтай болгож байгууллага, орон сууцны айл өрхийг нэгдсэн халаалтанд холбох ажлыг үргэлжлүүлэн хийнэ.

9.6 “ □рон сууц” төсөл хэрэгжүүлж 5 хувийн зээлд хамруулна.

9.7 Өмчлөгдсөн газруудыг дэд бүтэцжүүлэх ажлыг хэрэгжүүлж иргэдийн суурьших нөхцөлийг бий болгоно.

9.8 Хаягжилтын шинэчлэл хийж, нэгдсэн санд холбох ажлыг хэрэгжүүлнэ.

9.9 “ХАШААГАА САЙХАН ТОХИЖУУЛЬЯ” хөдөлгөөнийг өрнүүлж иргэдийн ая тухтай амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

9.10 Хашаандаа мод тарьсан айл өрхийг урамшуулах журам баталж хэрэгжүүлнэ

9.11 “ХҮЛЭМЖТЭЙ ХАШАА” хөдөлгөөнийг өрнүүлж, айл өрхүүд эрүүл хүнсээр хангагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

Арав. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

- 10.1 Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан газар нутгийн 70 гаруй хувийг эзэлж байгаа бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийг сэргээх бодлого боловсруулж ажиллана.
- 10.2 Бэлчээрийн зохистой менежментийн төрийн бодлого, үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллана.
- 10.3 Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, үүлдэр угсааг сайжруулах цөм сүрэг бий болгох бодлого барин малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай мал аж ахуйг бодлогоор дэмжинэ.
- 10.4 Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулан эрүүлжүүлэх системийг нэвтрүүлнэ.
- 10.5 Хөдөөгийн малчин өрхийг дэмжин “Малжуулах хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.
- 10.6 Бэлчээрийг усжуулах бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж усан хангамжийг нэмэгдүүлнэ.
- 10.7 “Чинээлэг малчин” үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжүүлнэ.
- 10.8 Сумын мал эмнэлэг, үржлийн албыг чадавхижуулж малын эрүүл мэнд, чанар аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор мал угаалгын ажлыг жил бүр хийнэ.
- 10.9 Малын гаралтай түүхий эд, ноолуур, ноос, арьс ширийг боловсруулж, зах зээлд нийлүүлдэг болгоно.
- 10.10 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж сумынхаа хэрэгцээг хангах зорилт тавьж үр дүнг тооцож ажиллана.
- 10.11 Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хүрээнд “Эрүүл хүнс” үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлж, мах, сүү, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний эрүүл, аюулгүй байдлын баталгааг дээшлүүлэх тал дээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана..
- 10.12 Суурин газрын хүн амыг эрүүл, чанартай усаар хангах дэд бүтцийг сайжруулж “ЦАХИМ” худаг системийг нэвтрүүлнэ.

Арван нэг. ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙ

- 11.1 Цахим орчны эрх зүйн харилцааг боловсронгуй болгох, цахим орчинд хүний нэр төр, ажил хэргийн нэр хүндийг хамгаалах, байгууллага, хувийн мэдээлэл, нууцийн аюулгүй байдлыг хангана.
- 11.2 Нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг тогтмол хэрэгжүүлнэ.
- 11.3 Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл боломж, тогтвортой байдал, ажлын байранд дадлагажих нөхцөл боломжийг бий болгоно.

- 11.4 Төр иргэний хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх төр нь иргэндээ түргэн шуурхай, ил тод хуулийн дагуу харилцааны ёс зүйтэй үйлчилдэг тогтолцоог сайжруулж ажиллана.
- 11.5 Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь дарамттай тэмцэх тогтолцоог боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 11.6 Шийдвэр гаргахад иргэд, олон нийтийн байгууллагуудын саналыг авдаг, зөвлөлдөх зарчимд тулгуурладаг тогтолцоог улам эрчимжүүлнэ.
- 11.7 Зөвшөөрөл, лицензийн тоог эрс цөөлнө.
- 11.8 Газар эзэмших, ашиглах, өмчлөх асуудлыг шуурхай шийдвэрлэдэг тогтолцоог бий болгоно.
- 11.9 Авлига, ашиг сонирхлын зөрчилтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 11.10 Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 11.11 Шүүхийн шинэчлэлийн үйл явцыг дэмжиж, иргэдийн хяналт, ил тод байдлыг бүрэн хангана.
- 11.12 Цэргийн алба хаагчдыг бүтээн байгуулалтад оролцуулах асуудлыг орон нутгийн түвшинд зохион байгуулна.
- 11.13 Цагдаагийн албан хаагчдын ажиллах орчныг сайжруулж, орчин үеийн техник хэрэгслээр хангах асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 11.14 Ган, зудаас урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог сайжруулан бэлэн байдлын нөөцийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 11.15 Малын хулгайтай тэмцэх ажлын цар хүрээг өргөжүүлж, иргэд, олон нийтийн хяналт, хариуцлага, урамшууллын тогтолцоог бий болгоно.
- 11.16 Архидалт, мансууралтай тууштай тэмцэж, хорт зуршлыг эрс бууруулна.
- 11.17 Малчид ард иргэдэд хууль эрх зүйн мэдлэг, мэдээлэл тогтмол хүргэх зорилгоор багийн төвүүдэд хуулийн сургалтыг тогтмол хийж үр дүн, хэрэгжилтийг тооцож ажиллана.

Арван хоёр. ГАДААД БОДЛГО

- 12.1 Сүмдыг хөрш зэргэлдээх гадаадын улс орнуудын мужуудтай ах дүүгийн хамтын ажиллагаагтай ажиллах санаачлагыг дэмжиж ажиллана.

- 12.2 Улс, аймгийн бодлого зорилт хамтын ажиллагааны хүрээнд хүүхэд залуусыг гадаад орны хөгжил дэвшилтэй танилцах, соёл боловсрол эзэмших боломжийг бүрдүүлж ажиллана.

Арван гурав. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- 13.1 Иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн нөхөрлөл, хөдөлгөөнтэй байгаль хамгааллын чиглэлээр хамтран ажиллана.
- 13.2 Отрын бэлчээрт усны хайгуул хийлгэж, бэлчээр усжуулах асуудлыг шат дараатай шийдвэрлэнэ.
- 13.3 Ус, хөрс, бэлчээрийг хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх асуудлыг орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа Уул уурайн компаниудтай хамтран бодлого боловсруулан гэрээгээр хэрэгжүүлнэ.
- 13.4 Орчноо ногооруулах хөдөлгөөн өрнүүлж идэвхтэй оролцсон иргэд, аж ахуйн нэгжийг урамшуулах ажлыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 13.5 Сумын 9 гайхамшигт тулгуурлан аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, улирлын чанартай амралтын газар байгуулах бодлого боловсруулж ажиллана..
- 13.6 Сумыг аялал жуулчлалын брэнд бүтээгдэхүүнтэй болгоно.
- 13.7 Бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх сонирхолтой иргэд, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.

ХУВЬ ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ - ӨРХИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮНДЭС - ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГЫН ЭХЛЭЛ

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

2020.08.12 № 16/575
танай _____-ны № _____-т

**ЭРДЭНЭ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Эрдэнэ сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Эрдэнэ сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817- 8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Эрдэнэ сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Эрдэнэ сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт..7....хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

МОНГОЛ ӨРХ - ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО 2020

ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

ОРОН НУТГИЙН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ

ЭРДЭНЭ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны УИХ-ын сонгуульд оролцох “ӨРХИЙГ ДЭМЖСЭН – ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГО” мөрийн хөтөлбөрийн дагуу орон нутгийн сонгуульд Эрдэнэ Ардчилсан нам Та бүхэндээ толилуулж байна.

ГАРЧИГ

1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРТ:.....1
2. БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ:.....2
3. БАРИЛГА ДЭД БҮТЭЦ:.....3
4. БАЙГАЛЬ, ОРЧИН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ.....3
5. ХӨДӨӨ, АЖ АХУЙ.....4
6. ЗАЛУУЧУУДЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО.....5

1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРТ:

- 1.1. Эмч нарын үр чадварыг дээшлүүлэх, жил тутам мэргэжлийн аттестчилалын шалгалтанд оруулдаг байх
- 1.2. Эмч нарыг суманд ажиллахад тохилог орон сууцаар хангах, сэлгүүлж ажиллах, тогтвортой ажиллах хүний нөөцийн бодлоготой болох.
- 1.3. Дархлаажуулалтын аяныг тогтмолжуулна.
- 1.4. Эрүүл зөв хооллолт сургалтыг тогтмолжуулах.
- 1.5. “Сүүн шүд” аяныг улирал бүр хийнэ.
- 1.6. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг тогтмол болгох
- 1.7. Ахмадын нөхөн сэргээх төвийг байнгын ажилагаатай болгоно
- 1.8. Эрдэнэ сумын эмнэлэгийн орны хүрэлцээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.9. Бүрдэнэ булгийн бөөрний сувилалд нутгийн иргэдийг сувилуулахад хөнгөлөлт үзүүлдэг байх
- 1.10. Орон нутагтаа алжаал тайлах болон бялдаржуулах төвийг бий болгох
- 1.11. Эмнэлэгийн удирдлагыг аймаг болон сумын Засаг даргын мэдлээс гаргаж холбогдох ЭМГ-т /Босоо/ газарт нь шилжүүлж улс төрийн хамаарлаас ангид байлгах

2. БОЛОВСРОЛЫН САЛБАРТ:

- 2.1. Багш нарыг төгсөлтийн дараах боловсролыг шат дараатай нэмэгдүүлж, үр чадвар өндөртэй багш нарыг суманд ажиллах бололцоог хангаж ажиллана.
- 2.2. Дунд болон Ахлах ангийн сурагчдад “Би ёс зүйтэй иргэн болно” Үндсэн хууль болон бусад хуулиар хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 2.3. Англи хэлний онлайн сургалтанд хамруулж, олимпиад, уралдаан тэмцээнүүдийг хамруулна
- 2.4. Ахлах дунд ангийнханд мэтгэлцээний клубуудыг бий болгож сурагчдын нийгэмийн үзэлийг төлөвшүүлнэ.
- 2.5. Сургуулийн номын сан, багш нарыг Улсын хэмжээний тэргүүний гүнзгийрүүлсэн сургалттай сургуулийн ном тараах материалаар хангана.
- 2.6. Сурагчдын дунд **Номтой нөхөрлөө** уралдааныг тогтмол зарлаж хамрагдалтыг нэмэгдүүлж шагнал урамшууллын системтэй болно.
- 2.7. **Монгол хүн-Монгол хувцас** хөтөлбөр хэрэгжүүлж сурагчид үндэсний хувцасаа оёж чаддаг болно. \Ахмадын холбоотой хамтрана\
- 2.8. Ирээдүйн эздэд Монгол өв уламжлал ёс зүйгээр хичээлийн бус сургалтыг тогтмол явуулна \Ахмадын холбоотой хамтрана\
- 2.9. Спортын дугуйлан ажилуулж байгаа сургууль багш нарыг урамшуулдаг болгох

- 2.10. СӨБ-ын багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг нэмэгдүүлж хариуцлагыг дээшлүүлэх

3. БАРИЛГА ДЭД БҮТЭЦ:

- 3.1. Сумын төвийн хуучны барилгуудад их засвар хийж дулааны шугамд холбох
- 3.2. Төмөр замын уурын зуухны хүчин чадлыг нэмэгдүүлж хүүхдийн цэцэрлэг айл өрхүүдийг нэгдсэн цэвэр ус, дулааны шугамд холбох
- 3.3. Гэр хорооллын нүхэн жорлонг устгаж, бохирыг нь сордог болгох
- 3.4. Байрууд дунд нэгдсэн гараж болон ангилан хаядаг хогийн цэгтэй болох
- 3.5. Гудамжны гэрэлтүүлэгийг нэмэгдүүлнэ
- 3.6. Хоёрдогч түүхий эдийг худалдан авдаг цэгтэй болох
- 3.7. Явган хүний замыг нэмэгдүүлж гудамжуудыг камержуулан цагдаагийн хяналтад авах
- 3.8. Эрдэнэ суманд хүнсний ногооны хөргүүртэй зоорь барина

4. БАЙГАЛЬ, ОРЧИН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- 4.1. Бүрдэнэ булаг бөөрний сувилалыг хатуу хучилттай засмал замаар холбох
- 4.2. Хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөр боловсруулах
- 4.3. Эрдэнэ сумын брэнд бүтээгдэхүүнтэй болгох
- 4.4. Байгалийн дурсгалт газруудыг улсын тусгай хамгаалалтад авах
- 4.5. Эрдэнэ сумын “Дулаан”-ны болон Бүрдэнэ булаг заган ойг нөхөн сэргээж мэрэгч амьтадыг устгах
- 4.6. Бүрдэнэ булагийг улсын түр аялалын маршрутад оруулах
- 4.7. Хариуцлагтай уул уурхай дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх

5. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

- 5.1. Суманд малын эмийн сантай болох санал санаачлагыг дэмжинэ
- 5.2. Бэлчээрийн даац ихтэй газар инженерийн хийцтэй худаг гаргах

- 5.3. Усны бүлгээрээ отор бэлчээр сэлгэлт хийж байгаа малчдыг бодлогоор дэмжих зохицуулах
- 5.4. "МАЛЧ УДАМ" дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх
- 5.5. Бэлчээр хамгаалах, нөхөн сэргээх бодлого боловсруулах
- 5.6. Туслах малчдыг ажилд зуучлах товчоотой болох, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх
- 5.7. Эрчимжүүлсэн болон уламжлалт мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлэхэд онцгой анхаарах
- 5.8. Улаан ямааны омгийг бий болгох
- 5.9. Сүү, махны чиглэлээр үхэрийн ферм бий болгоход ШУ-ны байгууллагуудтай хамтарч ажиллах
- 5.10. Эрүүл мал дэд хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ
- 5.11. Малын гарал үүсэлийн цахим системийг нэвтрүүлэх бүхий л боломжийг судлан хэрэгжүүлнэ.

6.ЗАЛУУЧУУДЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

- 6.1. Орон нутагт мэргэжилгүй байгаа залуусыг ажлын байрны эрэлт хэрэгцээний судалгааны үндсэн дээр мэргэжил олгох
- 6.2. Сургууль завсардсан хүүхэд залуучуудыг өөрсдийн боломж нөхцөлд тохирсон албан бус зайны сургалтад хамруулах
- 6.3. Залуу гэр бүлийг бие даан амьдрах, орон байртай болоход шаардлагатай мэдээллээр хангах, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг хөгжүүлэх
- 6.4. Залуу гэр бүлийн нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн асуудалд онцгой анхаарал хандуулж, хүүхэдтэй байхыг дэмжих эдийн засгийн механизм бий болгох.
- 6.5. Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд залуучуудын оролцоог хангах
- 6.6. Залуучуудыг удам угсаагаа мэдэх, ургийн бичиг хөтлөх талаар мэдээлэл, сурталчилгааг эрчимжүүлэх
- 6.7. Нийгмийн эмзэг бүлгийн өрхийн болон хөгжлийн бэрхшээлтэй залууст мэргэжил боловсрол олгох түр дамжаа хичээллүүлэх тэднийг бүлгээр зохион байгуулж ажлын байр шинээр бий болгох
- 6.8. Хөдөлмөр зарцуулалт ихтэй нийтийг хамарсан ажилд идэвхтэй ажил хайж байгаа залуучуудыг өргөнөөр татан оролцуулах ажлын зохион байгуулах
- 6.9. Эрсдэлт бүлгийг БЗДХ/ХДХВ/ДОХ-оос урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлгүй зан үйлийг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн сургалт сурталчилгаа, сайн дурын зөвлөгөө шинжилгээний үйл ажиллагааг дэмжих
- 6.10. Нийтээр тэмдэглэх баяр ёслолын арга хэмжээг архи тамхигүй тэмдэглэн өнгөрүүлж, архи, тамхины хэрэглээг бууруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа байгууллага, иргэний үйл ажиллагааг сурталчилах, түгээн дэлгэрүүлэх

6.11. Өсвөр үе залуучуудыг хорт зуршлаас сэргийлэх чиглэлээр үе тэнгийн сургагч багш нарыг бэлтгэх

6.12. Архи, тамхи, мансууруулах бодисын хор уршгийг залуучууд, хамт олонд ойлгуулах, зөв хандлага төлөвшүүлэх, тохиолдолын чанартай хэрэглэхээс урьдчилан сэргийлэх зан үйлийг төлөвшүүлэх

6.13. Залуучуудын эрэлт хэрэгцээг хангахуйц урлаг, соёл, спортын арга хэмжээг тэдний санал санаачлага, эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн тогтмолжуулан хэвшүүлэх

6.14. Хүүхэд, гэр бүл хөгжлийн хэлтсийн дэргэд "Залуучуудын боловсролыг дэмжих клуб" байгуулан ажиллуулж, залуучууд улс төр, эдийн засаг, эрх зүйн мэдлэгээ дээшлүүлэх, компьютер, гадаад хэлний мэдлэг боловсрол олгох сургалт, дамжааны үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх

6.16.Залуучуудын авьяас билэг, гадаад хэлний боловсрол, техникийн болон сэтгэн бодох чадварыг хөгжүүлэх, бие бялдарыг чийрэгжүүлэх, гоо зүйн хүмүүжлийг олгоход бүх шатны байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.

6.17. Улс, аймаг, орон нутгийн чанартай соёл, урлаг, спортын төрөл бүрийн уралдаан тэмцээний хэлбэр агуулгыг өөрчилж үе шаттай зохион байгуулж үүнд залуучуудыг өргөнөөр оролцуулах

6.18. Залуучуудын эрх ашгийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий ТББ-ын үйл ажиллагааг дэмжиж , төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх

6.19. Сүм багт ажиллах шаардлагатай залуу боловсон хүчнийг бэлтгэх, тогтвор суурьшилтай ажиллах боломжийг хангах

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

2020.08.12 № 16/666
танай _____-ны № _____-т

**ЗАМЫН-ҮҮД СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Замын-Үүд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Замын-Үүд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817- 8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Замын-Үүд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Замын-Үүд сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт...9...хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

ӨСӨЛТИЙГ ӨРХ БҮРД

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ЗАМЫН-ҮҮД СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРООНЫ
СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ЗАМЫН-ҮҮД СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ

АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, эрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ЗАМЫН-ҮҮД СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРООНЫ 2020-2024 оны орон нутгийн сонгуульд оролцох “ЧИНЭЭЛЭГ ӨРХ – ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО” мөрийн хөтөлбөрөө Та бүхэндээ толилуулж байна.

Нэг. ХУВЬ ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ-ӨРХИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮНДЭС

1.1. ӨРСӨЛДӨХ ЧАДВАРТАЙ БОЛОВСРОЛ

Хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангаж, хүн бүрийг эрдэм боловсрол төгс, хөдөлмөрч, бүтээлч сэтгэлгээтэй, эрүүл амьдралын хэв маягийг хэвшил болгосон, Монгол эх орныхоо байгаль, түүх соёл, уламжлалаараа бахархсан өв тэгш хүмүүжлээр төлөвшүүлэн, хангалуун сайхан амьдрах эрхийг дээдэлсэн хувь хүний хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

- Сумын боловсролын байгууллагуудыг өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, улс, аймгийн хэмжээнд боловсролын салбарт амжилтаа ахиулах бодлогыг баримтална.
- Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо болоод аймаг орон нутгийнхаа байгаль, түүх, үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг сэргээн сайжруулж, үргэлжлүүлнэ.
- Цэцэрлэг, сургуулийн нэг ангийн хүүхдийн тоог 30-аас хэтрүүлэхгүй байх стандартыг хэрэгжүүлнэ.
- Малчин өрхийн 6-8 настай хүүхдийг гэрээр сургах гэрийн сургалтын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Бүх оюутныг сургалтын зээл авах тэгш боломжоор хангана.
- Сурагчдын мэргэжил сонголтод түлхэц өгөхүйц сургалтын тусгай хөтөлбөрийг боловсруулж, чиглэл тус бүрд чиглэсэн төрөлжсөн сургалтын цахим сургалт болон кабинетуудыг нээнэ.
- Ерөнхий боловсролын 1-р сургуулийг шинэчлэн барьж ашиглалтанд оруулна. Бага сургуулийг өргөтгөн 4-р 10 жилийн сургууль болгоно.
- Хүүхдийн автобусний парк шинэчлэлт хийж тогтмолжуулна.
- Сургуульд ухаалаг самбар “IQ board” суурилуулна.

1.2 ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТӨГС ҮЙЛЧИЛГЭЭ

- Эрүүл мэндийн нэгдсэн оношлогоо шинжилгээний бүх төрлийн үйлчилгээг Нэгдсэн эмнэлэгт нэвтрүүлж бүсийн оношлогооны төвийн хэмжээнд хүргэнэ.
- Сум орон нутагт ажиллахаар ирсэн өндөр мэргэшлийн боловсон хүчний нийгмийн асуудлыг цогцоор шийдвэрлэнэ.
- зайнаас оношлох системийг нэвтрүүлж гэрээсээ эмнэлгийн оношлогоо, хяналтыг авах боломжоор хангах "Цахим оношлогоо, хяналт" үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.
- Өрхийн эмнэлгийн үйл ажиллагаа болон түүнд ажиллаж байгаа боловсон хүчний асуудалд анхаарч бодлогоор дэмжин улсын эмнэлгийн жишигт хүргэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- "Сүүн шүд" тусгай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж хүүхдийн амны хөндийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарна.
- Өсвөр насны хүүхдүүдийг мансуурах элдэв сэтгэцийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх бодлогын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

- Нийтийн биеийн тамир, идэвхитэй хөдөлгөөн, эрүүл зөв хооллолтын клубуудын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүл хэв маягийг нийтийн дадал хэрэглээ болгохыг зорино.

1.3 ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

- "ХҮҮХЭД ХӨГЖЛИЙН ТӨВ"-ийг байгуулна.Зорилтот бүлгийн хүүхдүүдэд чиглэсэн үнэ төлбөргүй, хөнгөлөлттэй сургалтын системийг хэрэгжүүлнэ.
- Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хуулийг сэргээж, хэрэгжүүлнэ.
- Иргэдэд үйлчлэх хууль эрх зүйн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ бүхий нэг цэгийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

1.4 ӨРХ ГЭР БҮЛ

- Орон нутгийн иргэдийн Ипотекийн зээлд хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- "Түрээсийн орон сууц хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлж Залуу гэр бүл болон, томилогдон ирж буй боловсон хүчнийг түрээсийн орон сууцаар хангана.
- Өрх толгойлсон эх, эцэг-ийг хөдөлмөр эрхлэлтийн боломжоор хангах бодлогыг орон нутгийн хэмжээнд хэрэгжүүлнэ
- **“ХАШААГАА САЙХАН ТОХИЖУУЛЬЯ”** хөдөлгөөнийг өрнүүлж, гэр хороололд ая тухтай амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ. Ипотекийн зээлд хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- **“ЖОРЛОНГОО ӨӨРЧИЛЬЕ”** төслийг хэрэгжүүлж, хөрсний бохирдыг бууруулан, иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлнэ. Сумын гэр хорооллыг нүхэн жорлонгүй болгох хөтөлбөрийг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ

1.5 НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

- Ахмад болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан сувилал байгуулна.
- Хамтын тэтгэврийн тухай хуулийг сэргээж, мөрдөхөд дэмжиж ажиллана
- Орон нутагт Зорилтот бүлгийн иргэд болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан төрийн үйлчилгээг сайжруулна.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд үзүүлэх боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээг сайжруулан шинэ шатанд гаргана

1.6 СОЁЛ, УРЛАГ, СПОРТ

- Спортын олон улсын хэмжээний томоохон арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнд орон нутгаа төлөөлөн оролцох баг бүрэлдэхүүнийг дэмжих сан байгуулна.
- Орон нутгийн музей байгуулна.

Хоёр: ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ

2.1 Мал аж ахуй

- Залуу малчдыг малжуулах төслийг сэргээн хэрэгжүүлнэ.
- “Шинэ зууны малчин” хөтөлбөрийг хэргжүүлж малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ
- Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэн малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлого хэрэгжүүлнэ. Иргэдийн санаачилгад суурилсан “Чинээлэг малчин” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Малыг тооноос илүү чанарт анхаарч, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг төрийн бодлогоор дэмжинэ.
- Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулан эрүүлжүүлэх ухаалаг хяналтын системийг нэвтрүүлнэ.
- Сумын төв талбайн 500 төгрөгний хураамж болон Замын-Үүд сангийн 1000 төгрөгийн хураамжийг цуцална.
- Улс хоорондын зорчигч болон ачаа тээврийн үйл ажиллагааг жигдрүүлж, орон нутгийн тээвэрчдийг дэмжин ажиллахаас гадна Цахим биржийг байгуулж тээвэрчдийн эрх ашгийг хамгаалах төр болон хувийн хэвшлийн оролцоотой зөвлөл байгуулна.
- Орон нутгийн тээвэрчдэд зориулсан "Ногоон гарц"-ыг хилийн бүсэд байгуулна.

2.2 ЖИЖИГ ДУНД БИЗНЕС

- Шинэ технологи ашиглан элсээр барилгын материал болон бусад бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх ажлыг эхлүүлж, жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчидтэй хамтран хэрэгжүүлнэ
- Хаягдал болон түүхий эд боловсруулах үйлдвэрлэлийг бий болгож экспортонд гаргах гарцыг нээнэ.
- Жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийг бизнес удирдах чадавхийг нь дээшлүүлэхэд анхаарал хандуулж, “Бизнес инкубатор” төвийг сэргээн байгуулж ажиллуулна
- Орон нутгийн хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд жор технологи, брэнд үүсгэхэд нь бодлогоор хангаж, орон нутгийнхаа хэрэгцээг болон хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад онцгой дэмжлэг үзүүлнэ
- Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуйн нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг тогтолцоог бий болгож цахимжуулна,
- Инновацад суурилсан гарааны бизнесүүдийг дэмжинэ. Гарааны бизнесийг дэмжих экосистемийг бүрдүүлнэ.

2.3 ТАТВАР

- 2016-2020 онд аймаг сумын ИТХурлаар батлагдсан бүх төрлийн татварын нэмэгдлүүд болон хураамжуудыг цуцална.

Гурав. Хөгжлийн дэд бүтэц

3.1 ДЭД БҮТЭЦ

- Замын-Үүд сумын газар эзэмшигч иргэдийн эзэмших эрхийг өмчлөх эрхийн хэлбэрт шилжүүлэх хуулийн гарцыг судлуулж шийдвэрлүүлнэ.
- “Сайн хашаа” төслийг сэргээн үргэлжлүүлж, хөдөлгөөн ихтэй гэр хороолол орчмын замуудыг бүрэн засмал замтай болгоно.
- Сум дотор нийтийн тээврийн автобус үйлчилгээг сэргээн тогтмолжуулна.
- Дугуйн замтай болно.
- Эрчим хүч түгээгч байгууллага болон хэрэглэгчдийн хамтын ажиллагааг сайжруулж, хэрэглээний хяналтыг цахимд шилжүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллана.
- Сумын гэр хорооллын цахилгаан эрчим хүчний хангамжийг нэмэгдүүлэх, шугам сүлжээг өргөтгөнө.

Дөрөв. ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН, НОГООН ХӨГЖИЛ

4.1 Экосистемийн тэнцвэртэй байдал, байгаль орчны тогтвортой хөгжил

- Сумын өрхийг хэсэгчлэн хийн түлшний системд холбож, утаагүй түлш үйлвэрлэгч жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- Өрх бүрийг моджуулах бодлогыг хэрэгжүүлж орчноо моджуулж ногооруулсан иргэд, аж ахуйн нэгжийг урамшуулах тогтолцоог хэрэгжүүлнэ.
- Ус, хөрс, бэлчээрийг хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх асуудлыг нэгдсэн, цогц бодлоготой болгож, бие даасан орон нутгийн агентлагийг байгуулна.
- Хиймэл нуур, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн цогцолбор байгуулна.

4.2 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

- Орчноо ногооруулсан иргэд, аж ахуйн нэгжийг урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Өрхийн амьжиргааг дэмжих бодлогын хүрээнд хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгч иргэд аж ахуйн нэгжийг дэмжин тэдэнд орон нутгийн онцлогт тохирсон хүнс, жимс жимсгэнэ ногооны үрээр ханган дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлэж өгнө.

Тав. АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

5.1 Хил орчмын аялал жуулчлалыг сэргээж орон нутгийн урлаг соёл, худалдаа үйлчилгээ, жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийг дэмжиж ажиллана,

Зургаа.АЖЛЫН БАЙР ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Аж үйлдвэрлэл, технологийн хувьсгал, хиймэл оюун ухаан, өгөгдлийн шинжлэх ухааны эрин үед өөрчлөгдөн буй хөдөлмөрийн зах зээл, шинэ төрлийн ажлын байрны шаардлагыг хангах хөрвөх чадвар, өндөр мэдлэг бүхий мэргэжилтэн, мэргэшсэн хүний нөөцийг бүрдүүлэх, сургах бодлогыг эрчимтэй хэрэгжүүлж, ажлын байраар шууд хангагдах бололцоог бүрдүүлж ажиллана.

- Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр(цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрч, бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ
- Төрийн албанаас эрт тэтгэвэртээ гарч жижиг дунд, бичил бизнесийн салбарт шилжин баялаг бүтээх иргэдээ эдийн засгийн бодлогоор дэмжинэ
- Суманд ажил хайгч, ажил олгогчийг шууд холбох хөдөлмөр зуучлалын мэдээллийн биет болон онлайн сүлжээг нэвтрүүлнэ.
- Иргэдийн оролцоонд тулгуурласан бүтээн байгуулалт, тохижилтын түр ажлын байруудыг олноор бий болгоно
- Худалдааны салбарт ажиллаж буй иргэдийн нийгмийн хамгааллыг сайжруулж, ажлын байраа хадгалах, өргөжүүлэхэд нь дэмжлэг туслалцаа үзүүлж ажиллана.

Долоо. ХЯМРАЛЫН ҮЕИЙН ОНЦГОЙ БОДЛОГО

Дэлхий нийтийг хамарсан (КОВИД-19) цар тахлын тархалтаас шалтгаалж олон улсад эдийн засгийн түүхэнд байгаагүй маш ноцтой байдал үүсээд байна. Дэлхийн эдийн засаг 2020-2021 онд уналтад орох төлөвийг олон улсын байгууллагуудаас 3 дугаар сарын байдлаар гаргасан байна. Монгол Улсын эдийн засгийн гол бүтээгдэхүүн болох зэс, нүүрсний үнэ мөн уналтад ороод байна.

Монгол Улсад 2020 оны эхнээс авч хэрэгжүүлсэн урт хугацааны гамшгийн өндөржүүлсэн бэлэн байдлаас шалтгаалж худалдаа эрхлэгчид болон үйлдвэр үйлчилгээний салбарт бизнес эрхлэгчдийн орлого их хэмжээгээр тасалдаад байна. Үүнээс үүдэж арилжааны банкуудаас авсан зээлийн эргэн төлөлт буурснаас цаашид чанаргүй зээлийн хувь хэмжээ өсөх хандлагатай байна. Энэхүү үйл явц банкуудын үйл ажиллагаанд нөлөөлж, санхүүгийн системд савлагаа үүсгэснээр эдийн засаг бүхэлдээ доголдох ноцтой эрсдэлтэй тулгараад байна.

Орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллага, ИТХ-аас баталсан сонгуульд зориулсан бүтээн байгуулалтаас шалтгаалан орон нутгийн төсвийн өр нэмэгдсээр байна. Тухайлбал 2020 оны улсын төсөв хасах 2.2 их наяд төгрөгийн алдагдалтай батлагдсан бөгөөд хилийн хориг, компаниудын үйл ажиллагааны доголдлоос үүдэж компаниуд татвараа төлөх боломжгүй байдал үүссэн. Ингэснээр улсын төсвийн татварын орлого тасалдаж, цаашид төсвийн алдагдал нэмэгдэх нөхцөл байдал үүсэх юм.

Иймд ажлын байрыг хадгалах, орон нутгийн эдийн засгийг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг нэн даруй боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлага үүсээд байна Ажлын байрыг хадгалж, иргэн, бизнесээ дэмжсэн тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. Нэг ч иргэнээ орлогоор тасалдуулж, ажлаас халуулахгүй, орон байрнаас нь салгахгүй байх бодлого баримтална. Нэг ч компаниа дампууруулахгүй, ялгаварлахгүй байх арга хэмжээ авч, хүнд суртлыг устгана. Цар тахалтай тэмцэх онцгой хөтөлбөрийг СИТХ-ын анхны хуралдаанаар баталж хэрэгжүүлнэ.

- Ковид-19 цар тахлаас сэргийлэх “Дархлаажуулалтын аян”-ыг зохион байгуулж, иргэдээ цар тахлын эрсдлээс хамгаална.

Найм.ХУУЛЬТАЙ МОНГОЛ

Иргэний эрх, эрх чөлөөг хамгаалж, хөгжлийг дэмжин, авлигаас ангид ажиллах чадавхтай засаг, хүн бүр ажил, албан тушаалаасаа үл хамаарч хуулийн өмнө хариуцлага хүлээдэг шударга шүүхийн тогтолцоо, мэргэжлийн, хүртээмжтэй, цахимжсан нийтийн албыг бэхжүүлэх цогц шинэчлэл хийнэ.

8.1. ИРГЭНЭЭ ХАМГААЛДАГ ХУУЛЬ

- Цахим орчны эрх зүйн харилцааг боловсронгуй болгох, цахим орчинд хүний нэр төр, ажил хэргийн нэр хүндийг хамгаалах, байгууллага, хувийн мэдээлэл, нууц, өгөгдлийн аюулгүй байдлыг хангана.
- Нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг тогтмол хэрэгжүүлнэ.
- Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэх тогтолцоог боловсронгуй болгоно.
- Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх тогтолцоог боловсронгуй болгоно.
- "Сайн санаачлага - Хамтын амжилт"- иргэдийн бүтээл, нийгмийн идэвх оролцооны төслийн уралдааныг зохион байгуулж, төслийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- Шийдвэр гаргахад иргэд, олон нийтийн байгууллагуудын саналыг авдаг, зөвлөлдөх зарчимд тулгуурладаг тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- "Иргэний оролцоо - Тунгалаг төр" хамтын хяналт, зөвлөлдөх ардчиллын цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Газар эзэмших, ашиглах, өмчлөх асуудлыг шуурхай шийдвэрлэдэг тогтолцоог бий болгоно.
- Мэдээллийн технологийг ашиглан цаасаар үйлддэг шат дамжлагыг 50 хувиар бууруулна.

- “Цахим засаглал” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- Авлига, хүнд сурталтай хийх тэмцлийг үргэлжлүүлэн Авлигагүй сум уриалгад нэгдэн сайн засаглалыг бэхжүүлнэ.
- Авлига, ашиг сонирхлын зөрчилтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- Цагдаагийн албан хаагчдын ажиллах орчныг сайжруулж, орчин үеийн техник хэрэгслээр хангах асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- Нийтийн эзэмшлийн зам талбай автозамыг камержуулж, хяналтын нэгдсэн сүлжээнд холбоно.
- Ган, зудаас урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог сайжруулан бэлэн байдлын нөөцийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- Малын хулгайтай тэмцэх ажлын цар хүрээг өргөжүүлж, иргэд, олон нийтийн хяналт, хариуцлага, урамшууллын тогтолцоог бий болгоно.
- Архидалт, мансууралтай тууштай тэмцэж, хорт зуршлыг эрс бууруулна.

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

44103 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум,
3 дугаар баг, Орон нутгийн өмчийн III байр,
Утас: (705) 2-27-34

Вэб сайт: dornogovi@audit.gov.mn

᠒᠐᠒᠐.᠐8.᠒᠙ № ᠕6/᠖᠗᠐
танай _____-ны № _____-т

**САЙНШАНД СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн Хурлын сонгуульд оролцох "Ардчилсан нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Дорноговь аймгийн Сайншанд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Дорноговь аймгийн Сайншанд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050", холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

“Ардчилсан нам”-ын Дорноговь аймгийн Сайншанд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3. дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

“Ардчилсан нам”-ын мөрийн хөтөлбөрийг хавсаргав.

Хувийг: Дорноговь аймгийн Сайншанд сумын сонгуулийн хороонд

Хавсралт.....¹⁶хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Ч.АРИУНАА

“БҮТЭЭЛЧ САЙНШАНДЧУУД” ӨСӨЛТ ХӨГЖЛИЙН ХӨТӨЛБӨР

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН САЙНШАНД СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН
СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

2020-2024 он

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН САЙНШАНД СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
САЙНШАНД СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН БҮТЭЭЛЧ САЙНШАНДЧУУД
ӨСӨЛТ ХӨГЖЛИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Монгол улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ёс, ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд Монгол хүн бүр хүсэл мөрөөдөлтэй, эрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН САЙНШАНД СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2020-2024 оны орон нутгийн сонгуульд оролцох “БҮТЭЭЛЧ САЙНШАНДЧУУД Өсөлт хөгжлийн хөтөлбөрөө Та бүхэндээ толилуулж байна.

Нэг. ХУВЬ ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ-ӨРХИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮНДЭС

1.1. Өрсөлдөх чадвартай боловсрол

Хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангаж, хүн бүрийг эрдэм боловсрол төгс, хөдөлмөрч, бүтээлч сэтгэлгээтэй, эрүүл амьдралын хэв маягийг хэвшил болгосон, эх орныхоо байгаль, түүх соёл, уламжлалаараа бахархсан өв тэгш хүмүүжлээр төлөвшүүлэн, хангалуун сайхан амьдрах эрхийг дээдэлсэн хувь хүний хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

- Ерөнхий боловсролын сургуулиудын сургалтын чанарыг дээшлүүлэх цогц арга хэмжээ хэрэгжүүлж, сурагчдын мэдлэгийн стандарт хангалтын түвшинг дээшлүүлнэ.
- Хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх, бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх, үндсэн хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох зорилгоор “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг сайжруулж хэрэгжүүлнэ.
- Цэцэрлэг, сургуулийн нэг ангийн хүүхдийн тоог 30-аас хэтрүүлэхгүй байх стандартыг хэрэгжүүлж хүүхдийн эрүүл, аюулгүй орчинд сурч боловсрох нөцөл боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сайншанд сумын Малчин өрхийн 6-8 настай хүүхдийг гэрээр сургах гэрийн сургалтын тогтолцоог бүрдүүлж хүүхэд бүр тэгш эрхтэйгээр суралцах боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагыг мэргэшсэн, тогтвортой, улс төрөөс хараат бус байх нөхцөлийг бүрдүүлж, удирдах албан тушаалтныг чөлөөлөх, томилох асуудлыг аймгийн удирдлагын дэргэд аймгийн иргэдийн төлөөллөөс бүрдсэн “Боловсролын зөвлөл”-ийн саналыг харгалзан шийдвэрлэнэ.
- Англи хэлийг хоёр дахь хэл болгож, бүх шатны боловсролыг олон улсын боловсролын стандартад нийцсэн хөтөлбөр, төлөвлөгөөтэй болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- Мэдээллийн технологийн дэвшил, орчин үеийн сургалтын арга технологид суурилсан УХААЛАГ ЦАХИМ СУРГУУЛЬ төслийг хэрэгжүүлэхэд орон нутгаас дэмжин ажиллана.
- Сайншанд сумын ерөнхий боловсролын сургуулиудад ухаалаг самбар “IQ board” суурилуулж сурагчдын сурах орчныг сайжруулна.
- “Авьяас” “Ном” зэрэг хөтөлбөрийн хүрээнд хүүхэд залуучуудыг клуб, дугуйланд хамруулан жил бүр уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулна.

- Хүн амын төвлөрөлтэй холбогдуулан сургууль, дотуур байр, цэцэрлэгийг шинээр барих, зарим цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны барилгыг өргөтгөх, засварлах, шаардлагатай тоног төхөөрөмж, хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөгөөтэйгээр хийж гүйцэтгэнэ.
- Цэцэрлэг болон ерөнхий боловсролын сургуулиудад эрүүл мэндийн зөвлөгч, эмч, ажиллуулж ажлын байрыг стандартын дагуу тохижуулан анхан шатны эмчилгээ, үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөл боломжоор хангана.
- Ерөнхий боловсролын “Үдийн хоол” хөтөлбөрт сурагч бүрийг хамруулж төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулж худалдан авах үйл ажиллагааг оновчтой зохион байгуулна.
- Цэцэрлэгийн хүүхдийн хоолны чанар, хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор холбогдох нэмэлт зардлыг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлүүлнэ.
- Хичээлээс завсардсан сурагчдыг вакумжуулсан болон мэргэшүүлэх сургалтанд хамруулж хоцрогдлыг арилгах арга хэмжээ авна.
- Улсын болон олон улсын чанартай бүх төрлийн олимпиад ур чадвар, сурган хүмүүжүүлэх уншлага, соёл урлаг, спортын тэмцээнд онцгой амжилт гаргасан хүүхэд залуучуудыг дэмжиж, эхний байрт шалгарсан багш, сурагч, тамирчдыг урамшуулна.
- Сайншанд сумын ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгүүдэд ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж суурьлуулж цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- “Дорноговийн хүүхдүүд – Японд” 1000 сурагч хөтөлбөрийн цар хүрээг нэмэгдүүлж сурагч солилцооны ажлыг үргэлжлүүлэн, Япон улсын их, дээд сургуульд Сайншанд сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдийг суралцуулах арга хэмжээг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- “Багш” хөтөлбөрийн хүрээнд “Багш хөгжлийн төв”-ийг байгуулж багш нарийн мэдлэг, ур чадвар, боловсролын зэргийг дээшлүүлэх, давтан сургахад дэмжлэг үзүүлнэ. Багш нарийн дунд урлаг, соёл спортын арга хэмжээг жил бүр тогтмол зохион байгуулна.
- Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгүүдийн багш нарыг харилцан туршлага солилцох журмаар дотоод, гадаад, хувийн тэргүүний сургууль, цэцэрлэгүүдтэй холбоо тогтоож, хамтын ажиллагааг дэмжиж багш, сурагч солилцооны хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Монгол Улсын магадлан итгэмжлэгдсэн их, дээд сургуулийн салбар сургуулийг орон нутагт байгуулахад бодлогоор дэмжин ажиллана.
- СӨБ-д зориулан хүүхэд асран хүмүүжүүлэх төв, өдөр өнжүүлэх бүлэг байгуулах санал санаачлагыг орон нутгаас дэмжинэ.
- Сайншанд сумын ЕБС-ийн сурагчдыг усан спортын сургалтын хөтөлбөрт үе шаттайгаар хамруулж Усан спортын үйл ажиллагааг тогтворжуулж, клубуудын үйл ажиллагааг дэмжин, спортын олон төрлүүдийг орон нутагт жигд хөгжүүлэх зорилгоор уралдаан тэмцээнийг тогтмол зохион байгуулна.
- Сайншанд сумын сургуулиудыг хөнгөн атлетикийн спортын тоног төхөөрөмж хэрэглэгдэхүүнээр хангах ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- Улсын болон олон улсын чанартай бүх төрлийн олимпиад ур чадвар, сурган хүмүүжүүлэх уншлага, соёл урлаг, спортын тэмцээнд онцгой амжилт гаргаж, эхний байрт шалгарсан багш, сурагч, тамирчдыг урамшуулах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- Сайншанд сумын ерөнхий боловсролын сургуулиудад “Сурагчийн автобус” явуулж хүүхдийн сургуульдаа аюулгүй ирж, буцах нөхцлийг хангана.
- “Сургалтын чанар” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж хичээл хоцрогдлыг бүрэн арилгана.

1.2. Соёл, урлаг, спорт

- Соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг дэмжиж сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулна.
- Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын хамгаалалтын зэрэглэл, ангиллыг шинэчилж, соёлын өвийг хамгаалагч, харгалзагчтай байх тогтолцоог бий болгоно.
- Саранхөхөө театрын барилгыг шинэчлэн барьж ашиглалтанд оруулна.
- Өрх бүр угийн бичиг хөтлөх санаачлагыг өрнүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- Орчин үеийн шаардлага хангасан Номын сан, цахим номын санг бий болгоно.
- “Спортлог сурагч” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, сурагч бүр спортын нэг чиглэлээр идэвхитэй хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- “Миний нутаг” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, хүүхэд бүр Дорноговийн байгаль түүхийн гайхамшигт дурсгалт газрууд, уур амьсгал, түүх соёл, өв уламжлалын талаар мэдлэгтэй болох боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сум орон нутгийн нэрийг улс, дэлхийн хэмжээнд гаргасан тамирчдын амьдралын баталгааг хангах бодлогыг хэрэгжүүлж, Спортын мэргэжлийн холбоод, клуб, өсвөрийн шигшээ багуудын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, спортоор хичээллэх хүүхэд залуучуудын тоог нэмэгдүүлнэ.
- Сайншанд сумын хэмжээнд Спортын төрөлжсөн шигшээ багтай болно.
- Сайншанд хотын нэрэмжит спортын уралдаан тэмцээнийг 2 жил тутам уламжлал болгон зохион байгуулна.
- Шатар даам зэрэг оюуны спортыг хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулан, шатар даам сонирхогч хүүхэд залуусын тоог нэмэгдүүлж, улсад тэргүүлэх бодлогыг баримтална.
- Спорт цогцолбор, бассейн, сургалтын төв, чөлөөт цагийн үйлчилгээ үзүүлэх багтаамж ихтэй байгууламж, дэд бүтцийг бий болгох төслүүдийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлнэ.

1.3. Эрүүл мэндийн төгс үйлчилгээ

Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулж, эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоонд шинэчлэл хийх санаачлагыг өрнүүлнэ.

Салбарын хүний нөөцийн сургалт, чанар хүртээмж, төлөвлөлтийг шинэ шатанд гаргаж, нийгмийн асуудлыг цогцоор шийдвэрлэнэ. Эрүүл мэндийн салбарт технологийн хувьсгал хийх замаар эмнэлгийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртээмжтэй болгож, ил тод, авлигагүй, сайн засаглалтай, гүйцэтгэлээр урамшуулдаг, чөлөөт өрсөлдөөнтэй болгож шинэчилнэ.

Салбарын санхүүжилтийн гажуудлыг засаж, үрэлгэн зардлыг багасгаж, судалгаа, эрдэм шинжилгээний ажлуудыг дэмжиж, монголын уламжлалт анагаах ухааны хөгжлийг эрчимжүүлнэ.

- Хавдрын оношилгооны төв, хөнгөвчлөх үйлчилгээ үзүүлэх төв байгуулах ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- Гэрийн эмч – Өрхийн эмч нарийн хүрээг нэмэгдүүлж хүн бүрийг өвдөхөөс нь өмнө урьдчилсан сэргийлэх үзлэг, оношилгоог өрх гэр бүлийн түвшинд тогтмол хийдэг эрүүл мэндийн үйлчилгээний хэлбэрт шилжинэ.
- Жил бүр иргэн бүрийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд тогтмол хамруулна.
- Хар тамхи, мансууруулах бодист донтох, амиа хорлолтын шалтгаан, сэтгэл гутралын өвчлөл, сэтгэцийн эмгэг өвчнийг эрт илрүүлж эмчлэх, урьдчилан сэргийлэх, нөхөн сэргээх төв байгуулах ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- Эмч, эмнэлгийн ажилтны хөдөлмөрийн бүтээмжийг бодитойгоор үнэлж, цалин, хөдөлмөрийн хөлсний хэмжээг улсын дунджид хүргэх, улмаар мөнгө, төсвийн бодлоготой уялдуулан үе шаттайгаар нэмэгдүүлэхэд санаачлага гарган, холбогдох байгууллагуудад уламжлан, үр дүнд хүргэнэ.

- Өрх, сумын эрүүл мэндийн төвийн эмч мэргэжилтэнүүдийн ур чадвар, мэргэжил, боловсролыг дээшлүүлэх, хуулийн дагуу таван жил тутамд хамруулна.
- Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн барилгын шинэчлэл, засвар үйлчилгээг шат дараатай шийдвэрлэж, шаардлагатай орчин үеийн тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр бүрэн хангаж үйлчлүүлэгчид ээлтэй орчин бий болгоно.
- Өрхийн эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоог бүрдүүлж, Халдварт өвчний гаралтад нөлөөлж буй нийгэм, эдийн засгийн сөрөг хүчин зүйлийг бууруулахад төрийн байгууллага, иргэд, олон нийтийн идэвх, оролцоо, үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ.
- Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдээр дамжуулан Өрхийн гишүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах урьдчилан сэргийлэх зорилго бүхий сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- Эмч, сувилагчдын ажлын ачаалал, ур чадварт суурилсан цалин, урамшууллын тогтолцоог бүрдүүлэхэд холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- Нарийн мэргэшлийн эмчийг дотоод, гадаадад бэлтгэх, өндөр ур чадвартай эмч мэргэжилтнийг урилгаар ажиллуулах ажлыг холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.
- Эрүүл мэндийн салбар хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэн бодлогоор дэмжинэ.
- “Эрүүл сум, сургууль, цэцэрлэг” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- “Хүүхдийн сувиллын хоол тэжээлийн төв” байгуулах санал, санаачлагыг бодлогоор дэмжинэ.
- “Сүүн шүд” тусгай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж хүүхдийн амны хөндийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарна.
- Ус цэвэршүүлэх технологийг сайжруулан иргэдийг цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сум өрхийн эмч нарыг мэдлэг чадварыг дээшлүүлж, урьдчилан сэргийлэх, оношлох мобайл оношлогоог өргөжүүлнэ.
- Нийтийн биеийн тамир, идэвхитэй хөдөлгөөн, эрүүл зөв хооллолтын клубуудын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүл хэв маягийг нийтийн дадал хэрэглээ болгохыг зорино.
- Нийгмийн эрүүл мэндийн хөтөлбөрүүдийн үйл ажиллагаа хамрах хүрээг өргөжүүлэн, хүн амд эрүүл зөв, аж төрөх ёсыг төлөвшүүлэн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны ажлыг сайжруулна.

1.4. Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгаалал

- Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн арга хэмжээг орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулна.
- Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар баримтлах бодлогоор тодорхойлсон олон давхрагат тэтгэврийн тогтолцоог дэмжиж, тэтгэвэр авагчдын орлогыг эрс нэмэгдүүлнэ. Малчдын нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлж, тэдний нийгмийн баталгааг хангана.
- Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжих бодлогын хүрээнд хүүхдээ асран хамгаалж байгаа гурав хүртэлх насны хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхдээ өсгөсөн жилийн үнэлэмжийг шинэчлэн тогтооход холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- Хүүхдийн мөнгийг хүн амыг өсгөх бодлого гэж үзэн хүүхэд бүрд ялгаварлалгүйгээр олгодог бодлогыг сэргээн хэрэгжүүлэхэд анхаарч, дэмжиж ажиллана.
- Жендэрт суурилсан хүчирхийлэл, ялгаварлан гадуурхал, бэлгийн дарамтыг арилгах санаачилга, манлайллыг дэмжинэ.
- Хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэж, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалах хуулийн хэрэгжилтийг хангуулж ажиллана.

- Хүүхдийг цахим мэдээллийн халдлагаас хамгаалах талаар хууль хүчний байгууллагатай хамтран ажиллаж эцэг эх, асран хамгаалагчдад ухуулах сурталчилах ажлыг зохион байгууна.

1.5. Хариуцлагатай залуу манлайлагчид

- Залуучуудын хөгжлийн хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж "Хариуцлагатай манлайлагч залуус" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Дэлхийн шилдэг их, дээд сургуулиудад суралцахад оюутан залууст дэмжлэг үзүүлнэ.
- "Дугуй" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж дугуй сонирхогчид болон клубуудыг дэмжих замаар нийтийн дадал хэрэглээ болгоно.
- Хүүхэд залуусын парк, тоглоомын талбай, хөл бөмбөгийн талбай, цэцэрлэгт хүрээлэнг баг бүрт байгуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- "ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨВ"-ийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэн дэмжлэг үзүүлж ажиллана.
- Залуу гэр бүлд зориулсан "НИЙТИЙН БАЙР, ТҮРЭЭСИЙН БАЙР" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Залуучуудын чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх төрөл бүрийн сонирхлын клуб, дугуйлан, фитнесс, бүхий төвүүдийг байгуулахын зэрэгцээ, энэ чиглэлээрх санал санаачлага, төслийг бодлогоор дэмжинэ.
- Ажил идэвхитэй хайж байгаа залуусыг дахин сургах замаар байнгын ажлын байртай болоход хамтран ажиллана.

1.6. Ахмадуудын талаар

- Тэтгэвэрийн зөрүүг арилгах ажлыг холбогдох байгууллагад уламжлан хууль тогтоомжийн хүрээнд орон нутагт зохион байгуулна.
- "Ахмадаасаа суралцъя, туршлага судлая" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ахмад залуу үеийн харилцаа холбоог үр дүнд хүргэн ажиллана.
- Ахмадуудын эрүүл мэндийг дэмжих, сувилах /эмчилгээ, оношилгоо, сэргээн засах чийрэгжүүлэх/ төрөлжсөн төвийг дэмжиж ажиллана.
- Ахмадуудыг гэрээгээр ажиллах бодлого боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- Ахмадын холбоог улс төрөөс ангид байлгаж, ахмадуудаа ялгаварлалгүйгээр хамрагдуулах, нэгдэх нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- "Иргэд хөгжлийн төвийн дэргэд "Ахмад хөгжлийн төв" -ийг байгуулж, үйл ажиллагааг нь байнгын болгож дэмжлэг үзүүлнэ.
- Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээний төслийг хэрэгжүүлж, нийгмийн сайн сайхны төлөөх үйл хэрэгт ахмадуудаа манлайлан оролцуулна.
- Ахмадуудад зориулсан "Товийн бүсийн халамжийн төв" байгуулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.7. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөгжлийн төвийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлж төрөөс бодлогоор дэмжиж нийгмийн оролцоог нэмэгдүүлнэ. Тэдний ажил хөдөлмөр эрхлэх, орлого олох боломжийг бүрдүүлнэ.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан үйлчилгээг сайжруулж тэдэнд зориулсан дэд бүтцийг бий болгоно. Сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, спорт заал, бассейн, хүүхдийн хөгжлийн төвийн барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандарт шаардлагыг шинэчлэн тогтоож, барилга байгууламж бүхэнд тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан зам, шат бүхий хэрэгсэл суулгана
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сургалт, хөгжлийн төвийг нээн ажиллуулах, энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллагын санаачлагыг дэмжинэ.

- Тусгай хэрэгцээт (хөгжлийн бэрхшээлтэй) иргэдтэй ажиллах мэргэжилтэн, дохионы хэлний орчуулагч, тусгай сургуулийн багш, мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх төлөвлөгөөт арга хэмжээнүүдийг авч, нийгмийн баталгааг нь эрс дээшлүүлнэ.
- Замын гэрлэн дохиог хараагүй иргэдэд зориулсан дуут дохиотой болгож хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг аюулгүй зорчих нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.8. Өрх, гэр бүл

- “Өрхийн хөгжлийн төлөвлөгөө”-г иргэдийн оролцоотойгоор боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- Гэр бүлийн гишүүн бүрд гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесээ хөгжүүлэх, амьдрах орчноо хамтдаа сайжруулах, мэдлэг ур чадварын сургалт, зөвлөмжөөр хангах үүрэг бүхий “Гэр бүлийн хөгжлийн төв”-ийг байгуулна.
- Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжих зорилгоор “Гэр бүлийн тэмдэглэлт өдөр”-ийг бий болгож, гэр бүл – нөхөн үржихүйн боловсролд онцгой ач холбогдол өгнө.

1.9. Ажлын байр хөдөлмөр эрхлэлт

Аж үйлдвэрлэл 4.0, технологийн хувьсгал, хиймэл оюун ухаан, өгөгдлийн шинжлэх ухааны эрин үед өөрчлөгдөн буй хөдөлмөрийн зах зээл, шинэ төрлийн ажлын байрны шаардлагыг хангах хөрвөх чадвар, өндөр мэдлэг бүхий мэргэжилтэн, мэргэшсэн хүний нөөцийг бүрдүүлэх, сургах бодлогыг эрчимтэй хэрэгжүүлж, ажлын байраар шууд хангагдах бололцоог бүрдүүлж ажиллана.

- Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр(цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрч, бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.
- Гарааны бизнес буюу старт-апыг хөгжүүлэх экосистем (санхүүжилт, сургалт, мэдээлэл, г.м.)-ийг бүрдүүлнэ.
- Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хүнд, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн ажлын байрыг бий болгоно.
- Аялал жуулчлалын оператор, үйлчилгээний зуучлагчын үйл ажиллагаагаа эрхлэдэг хувийн хэвшлийг дэмжиж ажилчдын тоог нэмэгдүүлж, сургаж дадлагажуулах үйлчилгээний стандартыг хангахад дэмжлэг үзүүлж ажиллана.
- Төрийн албанаас эрт тэтгэвэртээ гарч жижиг дунд, бичил бизнесийн салбарт шилжин баялаг бүтээх иргэдээ эдийн засгийн бодлогоор дэмжинэ.
- Ядуурлыг бууруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлж, нийгмийн халамжийг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, иргэдийг мэргэжлийн сургалтад хамруулан, хөдөлмөр эрхлэх нөхцлийг бүрдүүлж, ядуурлын түвшинг бууруулна.
- Хувийн хэвшилтэй хамтран салбар, салбарын бизнес форум зохион байгуулж, хүндрэлтэй асуудлуудыг шийдвэрлэдэг болно.
- Ажил хайгч, ажил олгогчийг шууд холбох хөдөлмөр зуучлалын мэдээллийн биет болон онлайн сүлжээг нэвтрүүлнэ.
- Үйлчилгээний салбарын мэргэжлийн холбоодын үйл ажиллагааг дэмжиж, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг хэрэгжүүлнэ.
- Хөдөлмөр эрхлэлт, мэргэжлийн боловсрол, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн уялдаа холбоог сайжруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авна.
- Дорноговьд үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний төрөлжсөн павилон, худалдааны төв байгуулж аж ахуй эрхлэгч, иргэдийг хамруулна.
- “БИЗНЕС ИНКУБАТОР” төвийн үйл ажиллагааг сэргээж, бизнес эрхлэгчдийн менежмент, маркетингийн ур чадвар, орлогыг нь бодитойгоор нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

- Худалдааны салбарт ажиллаж буй иргэдийн нийгмийн хамгааллыг сайжруулж, ажлын байраа хадгалах, өргөжүүлэхэд нь дэмжлэг туслалцаа үзүүлж ажиллана.

Хоёр. ЧИНЭЭЛЭГ ӨРХ- ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ

2.1. Хямралын үеийн онцгой бодлого

Ажлын байрыг хадгалах, орон нутгийн эдийн засгийг эрчимжүүлэх хөтөлбөрийг нэн даруй боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлага үүсээд байна. Ажлын байрыг хадгалж, иргэн, бизнесээ дэмжсэн тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. Нэг ч иргэнээ орлогоор тасалдуулж, ажлаас халуулахгүй, орон байрнаас нь салгахгүй байх бодлого баримтална. Нэг ч компаниа дампууруулахгүй, ялгаварлахгүй байх арга хэмжээ авч, хүнд суртлыг устгана. Цар тахалтай тэмцэх онцгой хөтөлбөрийг АИТХ ын анхны хуралдаанаар баталж хэрэгжүүлнэ.

- Ковид-19 цар тахлаас сэргийлэх “Дархлаажуулалтын аян”-ыг сумын хэмжээнд зохион байгуулж, иргэдээ цар тахлын эрсдлээс хамгаална.
- Төрөөс олгож буй худалдаа үйлчилгээний стандартын шаардлагыг зөөлрүүлж, зарим тусгай зөвшөөрөл олголтыг нэмэгдүүлж бизнес эрхлэгчдийг дэмжиж ажиллана.
- Малчдын зээлийн хүү, төлбөрийг хойшлуулах, шинэ зээлийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн хүндрэлийн үед буюу 2020- 2021 онд иргэн, бизнес эрхлэгчийн татвар, хураамжийн дарамтыг бууруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудад санал шаардлага хүргүүлж шийдвэрлүүлнэ.
- НӨАТ-ын хувийг 5% болгож бууруулах санаачлагыг ард иргэдээрээ хэлэлцүүлэх ажлыг сумын хэмжээнд зохион байгуулж саналыг холбогдох байгууллагад хүргүүлнэ.
- Цар тахлын үед хэрэглэгдэх нэг удаагийн бээлий, амны хаалт үйлдвэрлэх иргэд, аж ахуйн нэгжийн санаачлагыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2016-2020 онд нэмэгдүүлсэн татварын хувь хэмжээ, бүх төрлийн татвар, хураамжийг өмнө нь дагаж мөрдөж байсан хувь хэмжээнд хүртэл бууруулах санал санаачлагыг иргэдийн дунд өрнүүлэн сумын хэмжээнд зохион байгуулж саналыг холбогдох байгууллагад хүргүүлэн шийдвэрлүүлэх арга хэмжээг авч ажиллана.
- “Орон нутгийн үйлдвэрлэгч худалдаачдаа дэмжье” аяныг өрнүүлж, орон нутгийн бизнес эрхлэгчдийн орлогыг тогтвортой байлгах, ажлын байраа хадгалахад дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллана.

2.2. Жижиг дунд бизнес - ЖДҮ хөгжлийн дархлаа

- Жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийг бизнес удирдах чадавхийг нь дээшлүүлэхэд анхаарал хандуулж, “Бизнес инкубатор” төвийг үйл ажиллагааг сэргээн ажиллуулна.
- Сайншанд хотыг Аялал жуулчлалын онцлогтой нь уялдуулан “Худалдааны хот” болгон хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангийн зээлд орон нутгийн бизнес эрхлэгчид, аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулж, дэмжиж ажиллана.
- Орон нутгийн хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд жор технологи, брэнд үүсгэхэд нь бодлогоор хангаж, орон нутгийнхаа хэрэгцээг болон хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад онцгой дэмжлэг үзүүлнэ.
- Бизнес инкубатор төвөөр дамжуулан зах зээлийн судалгааг явуулж, худалдаа, үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг мэдээллээр хангаж ажиллана.
- Нутгийн дархчууд, урчууд, чөлөөт уран бүтээлчдийг бодлогоор дэмжиж бүтээлийг нь бүртгэлжүүлэн сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулна. Дархчууд, уран бүтээлчдийн шилдэг бүтээлийг худалдан авдаг тогтолцоог бий болгоно.
- Хоршооллын үйл ажиллагаанд бодит дэмжлэг үзүүлэхийн зэрэгцээ нөхөрлөл, хоршоо байгуулах санаачлагыг бүх талаар дэмжинэ.

- Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуйн нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг тогтолцоог бий болгож цахимжуулна.
- Иргэдийн бүтээлч байдлыг өрнүүлж өрхийн үйлдвэрлэл, жижиг бизнесийн санал санаачлагыг дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.

2.4. Уул уурхай, баялгийн удирдлага

- Уул уурхайн салбарт хэрэгжиж байгаа төслүүдэд орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүд бараа, ажил, үйлчилгээ нийлүүлэх, туслан гүйцэтгэгчээр ажиллахад дэмжлэг үзүүлж бодлогоор хангаж ажиллана.
- Бусдын буруутай үйл ажиллагаанаас болж эвдрэлд орсон газрын тооллого хийж буруутай этгээдээр нөхөн сэргээлгэнэ.
- Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл, бичил уурхай зөвшөөрөл олгоход тухайн орон нутгийн иргэдийн оролцоог хангаж саналыг үндэслэн шийдвэрлэнэ.
- Хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг эрс цөөрүүлнэ.
- Уул уурхайн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтийг байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүйгээр зохион байгуулахад шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авч ажиллана.
- Ураны олборлолт, хайгуулын үйл ажиллагааг дэмжихгүй бөгөөд, цуцлуулах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

Гурав. АЖ ҮЙЛДВЭРЖСЭН ДОРНОГОВЬ

Сайншанд аж үйлдвэрлэлийн цогцолбор төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхэд орон нутгийн зүгээс дэмжиж ажиллана.

Бүтээн байгуулалтын төслүүдэд орон нутгийн иргэд ААН-ийг нэн тэргүүнд онцгойлон оролцуулна.

Бүсчлэн үйлдвэржүүлэх бодлогыг баримтлан ажиллана. Бүсчлэлийн дагуу хүнд аж үйлдвэр, дагалдах жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх чиглэлийг хөрөнгө оруулалт, санхүү, зээлийн бодлогоор дэмжинэ.

- Түүхий эд ноос, ноолуур, арьс шир, махны үйлдвэр, эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, борлуулах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхэд орон нутгаас дэмжиж ажиллана.
- Сайншанд суманд Ноос угаах, Арьс шир боловсруулах үйлдвэр байгуулахыг дэмжиж ажиллана.
- Түүхий эд үйлдвэрлэгч, боловсруулах үйлдвэр, эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, худалдан борлуулагч талууд корпорац болон кластерын тогтолцоогоор хамтран ажиллах загварыг дэмжинэ.

Дөрөв. ХӨГЖЛИЙН ДЭД БҮТЭЦ

4.1. Авто болон төмөр замын сүлжээ, тээвэр

- Зүүнбаян-Тавантолгой чиглэлийн төмөр замыг барьж ашиглалтанд оруулахад орон нутгаас шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлж ажиллана.
- Сайншанд сумын гэр хорооллын автозамыг үе шаттайгаар барьж, ашиглалтанд оруулна.
- Хамарын хийд чиглэлийн автозамын уулзвараас Зүүнбаян хүртэлх автозамыг барьж ашиглалтанд оруулна.
- Улаанбаатар-Сайншанд- Замынүүд, Сайншанд-Замынүүд- Сайншанд чиглэлд ачаа тээвэр, ложистикийн сүлжээ байгуулах хувийн хэвшлийн санаачлагыг бүрэн дэмжиж, иргэд аж ахуйн нэгж, худалдаа эрхлэгчид хямд өртөг, найрсаг үйлчилгээгээр бараа бүтээгдэхүүнээ татан авах бололцоог бүрдүүлнэ.

- Сайншандын төвийн автозамын арчлалт хамгаалалтыг сайжруулж, өргөтгөнө.
- Сайншанд сумын төвийн гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдрах ая тухтай орчныг бүрдүүлнэ.
- Сайншанд сумын гэр хорооллын гудамжны гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлж, орчин үеийн эко гэрэлтүүлэг суурилуулж асах цагийг уртасгана.
- Хар Тойромын аэродромыг түшиглэн Сайншанд суманд нисэх онгоцны буудал байгуулах ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- Сайншанд сумын Мөнхдүүрэн, Наран, Үлэмж, Хул шанд худалдааны төв болон бусад шаардлагатай орон сууцны гадна авто зогсоол байгуулах буюу өргөжүүлнэ.

4.2. Дулаан, цахилгаан эрчим хүчний хангамж

- Сэргээгдэх эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийг барихад төр хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлах зарчим баримталж бүхий л талаар дэмжиж ажиллана.
- Аймгийн төвийн дулааны станцыг өргөтгөн шинэчлэх замаар хэрэглэгчдийн тоог нэмэгдүүлж, төвлөрсөн дулаан хангамжид гэр хорооллын айл өрхийг үе шаттай хамруулна.
- Шинэ суурьшлын бүс, иргэдийн өмчлөлийн газарт эрчим хүчний дэд бүтцийг байгуулах ажлыг үе шаттай үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- “Утаагүй Сайншанд” хөтөлбөрийн хүрээнд утаагүй түлшний үйлдвэр байгуулах хувийн хэвшлийн санаачлагыг дэмжин агаарын бохирдлыг бууруулна.
- Эрчим хүч түгээгч байгууллага болон хэрэглэгчдийн хамтын ажиллагааг сайжруулж, хэрэглээний хяналтыг цахимд шилжүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээг холбогдох байгууллагатай хамтран хийж гүйцэтгэнэ.
- Цахилгаан эрчим хүчний уналттай зарим гэр хорооллын эрчим хүчний хангамжийг нэмэгдүүлэх, шугам сүлжээг өргөтгөнө.

4.3. Мэдээлэл технологи, харилцаа холбоо

- Орон нутагт өндөр хурдны интернэтийн сүлжээг өргөтгөж, 5G технологийг нэвтрүүлэх ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- Цахим худалдаа, бараа, хүргэлтийн системийг сайжруулах хувийн хэвшлийн санаачлагыг дэмжин, орон нутагтаа дэлхийн зах зээлийн чиг хандлагатай хөл нийлүүлэх боломжоор хангана.
- Багш нарын цахим боловсролын ур чадварыг сайжруулах хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- Иргэдэд зориулсан цахим боловсролын төвүүдийг байгуулна.
- Инновацад суурилсан гарааны бизнесүүдийг дэмжинэ. Гарааны бизнесийг дэмжих экосистемийг бүрдүүлнэ.
- Хүүхэд залуучуудын дунд эрчимтэй хөгжиж буй E-sport буюу Цахим спортын экосистемийг бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- Сумын төв талбайн орчныг утасгүй интернетийн бүс болгоно.
- Цахим сум хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.

4.4. Шугам сүлжээ, дэд бүтэц

- Нийтийн орон сууц, катеж байруудыг төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлэн дуусгана.
- Аймгийн төвийн усан хангамж, бохир ус, цэвэрлэх байгууламжид технологийн шинэчлэл хийнэ.
- Дугуйн болон явган замын сүлжээг нэмэгдүүлнэ.
- Сайншанд сумын үерийн ус зайлуулах зураг төслийг сайжруулан, хуримтлуулах, ногоон байгууламжийг услах, хөв цөөрөм байгуулахад ашиглана.

Тав. БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

5.1. Барилгын материал үйлдвэрлэл, орон сууц бүтээн байгуулалт

- Барилгын материал үйлдвэрлэлийн төслүүдийг дэмжиж, ЖДҮ-ийн зээл тусламжинд хамруулж төмөр хийц, дулаалгын материал, ханын материал зэрэг бүтээгдэхүүний хэрэгцээг орон нутгийн үйлдвэрлэлээр хангах бодлого баримтлана.
- “Тохилог сууц 10000” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, орон сууцыг нэгдсэн зураг төслийн дагуу хорооллоор барьж инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг бүрэн шийдвэрлэж 5 хувийн зээлд хамруулна.
- Канад технологийн эрчим хүчний хэмнэлттэй, ашиглалтын зардал багатай орон сууц барих “Амины орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, иргэдээ зээлийн хөнгөлөлттэй нөхцлөөр хувийн орон сууцтай болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- СӨХолбоодын үйл ажиллагааг өргөжүүлэн шинэ менежментээр дэмжин ажиллуулж, нийтийн орон сууцнуудын дээвэр, нэгдсэн шугам сүлжээний засварыг шийдвэрлэнэ.
- Хуучны угсармал орон сууцны дулаан алдагдлыг бууруулах зорилгоор “Дулаалга” төслийг хэрэгжүүлнэ.
- Төвийн орон сууцнуудыг хэрэглээний халуун устай болгоно.
- 300 хүүхдийн 2 цэцэрлэг барьж ашиглалтанд оруулна.
- Сайншандын Үлэг гүрвэлийн парк цогцолборыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, хамтарсан хөрөнгө оруулалтаар бүтээн байгуулна.
- SAINSHAND RESORT төслийг хэрэгжүүлж орчин үеийн шаардлагад нийцсэн иж бүрэн парк байгуулна.
- Байгальд ээлтэй хотхон “ЭКО ТАУН” байгуулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- “ШИНЭ САЙНШАНД-2” төслийг үргэлжлүүлэн орчин үеийн иж бүрэн хорооллыг байгуулна.
- ШИНЭ САЙНШАНД-3 төслийг боловсруулан Найрамдлын хэсэгт хот төлөвлөлт шинээр хийж Орчин үеийн ШИНЭ НАЙРАМДАЛ ХОТХОН -ыг байгуулна.
- Ашиглалтын шаардлага хангахгүй болсон барилгуудыг дахин төлөвлөлтөнд оруулж орчин үеийн шинэ барилгууд барина.
- Гэр хороололыг хэсэгчлэн таун хаус бий болгож бүх шатны мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ. Загвар хороолол бий болгоно.
- Замын зарим уулзварт гэрлэн дохио нэмж байршуулна.

5.2. Хот байгуулалт, газар төлөвлөлт

- Иргэдэд газар өмчлүүлэх асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж, өмчилсөн газраа санхүүгийн эргэлтэд оруулах бодит боломжийг бүрдүүлнэ.
- Өмчлөгдсөн газруудыг дэд бүтэцжүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэн иргэдийн суурьших шинэ бүсийг бий болгоно.
- “Зүүнбаян-Сэргэнмандалт” хөтөлбөрийг боловсруулж, үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- Нийтийн бие засах газар байгуулж, иргэдэд тогтмол үйлчилдэг болгоно.
- Сайншанд сумыг хот болгон хөгжүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Хаягжилтын шинэчлэл хийж, нэгдсэн санд холбогдоно.
- Сайншанд сумын 2 дугаар баг, Нарлаг Шанд хорооллын хойд голд хөв цөөрөм, гүүрэн байгууламж барьж, SHAND GARDEN амралт зугаалгын цогцолбор байгуулна.

5.3. Гэр хорооллын хөгжил

Гэр хорооллын инженерийн дэд бүтэц /цэвэр ус, бохир ус ариутгах татуурга, интернэт шилэн кабель/-д холбож, халаалтыг төвлөрсөн болон сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэртэй амины орон сууц болгон дахин төлөвлөх ажлыг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлж, амьдран суух байшингаа барихад нь урт хугацаатай, хүү багатай, орон сууцны ипотекийн зээлээр санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж ажиллана.

- “ХАШААГАА САЙХАН ТОХИЖУУЛЬЯ” хөдөлгөөнийг өрнүүлж, гэр хороололд ая тухтай амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ. Ипотекийн зээлд хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- “ЖОРЛОНГОО ӨӨРЧИЛЬЕ” төслийг хэрэгжүүлж, хөрсний бохирдыг бууруулан, иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлнэ. Гэр хорооллыг нүхэн жорлонгүй болгох хөтөлбөрийг иргэдийн оролцоотой шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- Гэр хорооллын айл өрхийг төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлэн хийнэ.
- Хашаандаа мод тарьсан айл өрхийг урамшуулна.
- “ХҮЛЭМЖТЭЙ ХАШАА” хөдөлгөөнийг өрнүүлж, айл өрхүүд өдөр бүр эрүүл хүнсээр хангагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- Гэр байруудад хүүхдийн иж бүрэн тоглоомын болон гимнастикийн талбай байгуулна.
- “ЖИШИГ ХАШАА” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- Агаарын бохирдлыг бууруулах зорилтын хүрээнд “Эрчим хүч үйлдвэрлэгч иргэн” хөдөлгөөнийг гэр хороололд өрнүүлж, иргэд хашаандаа нар салхины сэргээгдэх эрчим хүч хэрэглэх санаачлагыг дэмжиж ажиллана.

Зургаа. ҮРЖҮҮЛНЭ, ӨСГӨНӨ, УРГУУЛНА - ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БОДЛОГО

6.1. Бэлчээр ашиглалт

- Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан бэлчээр ашиглалтийг нэмэгдүүлэх, эзэмшүүлэх, сайжруулах хамгаалах, талхлагдсан бэлчээрийг нөхөн сэргээх замаар мал аж ахуйн эрсдлийг буурууна.
- Бэлчээрийн даац ашиглалт, цөлжилтийн байдлыг харгалзан шинээр худаг гаргах, хөв цөм шинээр байгуулах, сэргээн засварлах ажлыг зохион байгуулна.

6.2. Мал аж ахуй газар тариалан

- Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг бодлогоор дэмжинэ.
- Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулан эрүүлжүүлэх ухаалаг хяналтын системийг нэвтрүүлнэ.
- “Малжуулах хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж иргэдийг малтай болгох, өрхийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- Гахай, шувууны аж ахуйг бодлогоор дэмжиж, сумынхаа хэрэгцээг бүрэн хангахын зэрэгцээ хөрш зэргэлдээ аймаг сумдад нийлүүлнэ.
- Өндөр ашиг шимт мах, сүүний чиглэлийн үхэр, хонины эрчимжсэн аж ахуйг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- Төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр Сайншанд суманд мал борлуулах зах байгуулна.
- Малыг үүлдэр угсааг сайжруулах, шинэ омог бий болгох зорилгоор мал аж ахуйн үржлийн суурьшил байгуулна.
- Сайншанд сумын Зээгийн хөтөлд байрлах газар тариалан, МАА хосолсон фермерийн аж ахуйг загварчлан хөгжүүлнэ.
- “Төрөөс малчдын талаар баримтлах бодлого”, “Монгол мал” үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлнэ.
- Мал эмнэлэг, үржлийн албыг чадавхижуулна.
- Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж аймгийнхаа хэрэгцээг бүрэн хангана. Хүлэмж зоорины тоо хэмжээ хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.
- Жимс жимсгэний тариалалт, боловсруулалтыг дэмжин хөгжүүлж орон нутгийн хэрэгцээг хангана

- Шинэ зууны малчин хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангаж, бодлогоор дэмжинэ.
- Газар тариалангийн бүс нутагт услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжинэ.
- Сэргээгдэх эрчим хүчийг ашигласан усжуулалтын систем, худгийг өргөнөөр ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- Газрын үржил шимийг хамгаалан зохистой ашиглаж, газар тариалангийн үйлдвэрлэлд орчин үеийн технологи, инновац нэвтрүүлнэ.
- Тариалангийн зориулалттай газрын ашиглалтыг сайжруулахын зэрэгцээ газрын үржил шимийг хамгаалах, бүтээмж, үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн технологи, инновацийн шинэчлэл хийж, “Ухаалаг газар тариалан” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Таримал ургамлын үр үржүүлгийн аж ахуйг цогцоор хөгжүүлж, үрийн сорт сорилт, чанарыг сайжруулж, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, нутагшсан сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлнэ.
- Ургамал хамгааллын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх нөхцөл бүрдүүлнэ.
- Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуйг бодлогоор дэмжин хөгжүүлнэ.
- Сайншанд сумын урд говьд болон бусад сумдад хармагийн тариалан хөгжүүлэх санал санаачлагыг дэмжиж ажиллана.
- Тэжээлийн ургамал тариалах, боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

6.4. Хүнсний аюулгүй байдал

- Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хүрээнд “Эрүүл хүнс” үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлж, мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг үндэсний үйлдвэрлэлээр бүрэн хангаж, эрүүл, аюулгүй байдлын баталгааг дээшлүүлнэ.
- Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдад хоол хүнсний талаархи мэдээллийг системтэйгээр хүргэнэ.
- Усыг зүй зохистой ашиглах бодлого явуулж Усан сангийн хамгаалалтад цэрэгжсэн хамгаалалтын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.

Долоо. ШУДАРГА ЁС- ХУУЛИЙН ЗАСАГЛАЛ

Иргэний эрх, эрх чөлөөг хамгаалж, хөгжлийг дэмжин, авлигаас ангид ажиллах чадавхтай төрийн алба, хүн бүр ажил, албан тушаалаасаа үл хамаарч хуулийн өмнө хариуцлага хүлээдэг шударга тогтолцоо, мэргэжлийн, хүртээмжтэй, цахимжсан нийтийн албыг бэхжүүлэх шинэчлэлийг хийнэ.

7.1. Иргэнээ хамгаалдаг хууль

- Цахим орчны эрх зүйн харилцааг боловсронгуй болгох, цахим орчинд хүний нэр төр, ажил хэргийн нэр хүндийг хамгаалах, байгууллага, хувийн мэдээлэл, нууц, өгөгдлийн аюулгүй байдлыг хангахад анхаарч ажиллана.
- Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэх чиглэлээр олон нийтийг соён гэгээрүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Авлига, хүнд сурталыг халж Авлигагүй сум уриалгад нэгдэн Сайн засаглалыг бэхжүүлнэ.
- Эрх зүйн сургалт, сурталчилгааг төрөл бүрийн хэлбэрээр зохион байгуулж иргэдийн хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлнэ.

- Цахим гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг үе шаттайгаар авч хэрэгжүүлнэ.
- Малын хулгайтай тэмцэх ажлын цар хүрээг өргөжүүлж, иргэд, олон нийтийн хяналт, хариуцлага, урамшууллын тогтолцоог бий болгоно.
- Архидалт, мансууралтай тууштай тэмцэж, хорт зуршлыг эрс бууруулна.
- Тамхи татдаг тусгай цэгүүдийг байгуулж дам тамхидалтыг бууруулна.

7.2. Гадаад бодлого

- Япон улсын Шизоука мужтай хамтын ажиллагаагаа улам гүнзгийрүүлж үйлдвэрлэл технологи, дэд бүтцийн тэргүүн туршлагуудыг нэвтрүүлж хамтран хэрэгжүүлнэ.
- Олон улсын хөрөнгө оруулагчдын форумыг зохион байгуулна.
- Иргэдийг ажил мэргэжлийн чиглэлээр нь өндөр хөгжилтэй орнуудад туршлага судлах, танилцах, нутаг орноо сурталчлах арга хэмжээг зохион байгуулна.
- АНУ, Европын өндөр хөгжилтэй улс орны хотуудтай ах дүү хот болох ажлыг зохион байгуулж гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ

7.3. Иргэндээ үйлчилдэг засаглал

- Иргэн цахим санаачилга гаргасан, иргэд цахимаар гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг дэвшүүлсэн тохиолдолд аймаг, сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх журам тогтооно.
- Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, хууль бус шийдвэрийн улмаас учирсан хохирлыг барагдуулах механизмыг сайжруулна.
- Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэх тогтолцоог сайжруулна.
- Захиргааны ерөнхий хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн сонсголын тухай хуулиудад туссан иргэний оролцоо, хяналтын боломжуудыг бодитоор хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- Иргэн нь иргэний бүртгэл, нийгмийн даатгал, эрүүл мэнд, татвар зэрэг төрийн үйлчилгээг нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны нэгж харгалзахгүйгээр авах ажлыг зохион байгуулна.

Найм. НОГООН ХӨГЖИЛ- ЭКО ИРЭЭДҮЙ

Экосистемийн тэнцвэрт байдлын алдагдал, байгалийн нөөц баялгийн зүй бус ашиглалтыг зогсоох, жам ёсоор нөхөн сэргэх боломжийг дээшлүүлэх замаар хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдал, ногоон хөгжлийг ханган, хүний амьдралын чанарыг сайжруулна. Ногоон эдийн засгийг дэмжигч Аялал жуулчлалын салбарыг цогцоор хөгжүүлнэ.

8.1. Байгаль орчны тогтвортой хөгжил

- Аж ахуйн нэгж, байгууллагын тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагаанд байгаль орчны хууль зөрчсөн аж ахуйн нэгжийн ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг цуцлах, цаашид олгохгүй байх цөөрүүлэх бодлого баримтална.
- Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх багийг төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгж өөрөө сонгодог сонирхлын зөрчилтэй тогтолцоог өөрчлөхөд шаардлагатай санал санаачлагыг гаргаж, холбогдох байгууллагаар шийдвэрлүүлнэ.
- Уул уурхай болон бусад томоохон төслийг санхүүжүүлэгч банкуудтай ногоон хөгжлийн бодлогыг холбох механизмыг бий болгоно.
- Иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн нөхөрлөл, хөдөлгөөнтэй байгаль хамгааллын чиглэлээр хамтран ажиллана.
- Уул уурхайн дүйцүүлэх нөхөн сэргээлтийг Сайншанд хотод хийлгэх ажлыг зохион байгуулна

8.2. Усны менежмент

- Усны хэрэглээ, хяналт, хэмнэлтийн бодлогыг бий болгож, менежментийг сайжруулна.
- Сайншанд суманд хиймэл нуур, хөв цөөрөм байгуулж, усны нөөцийг хуримтлуулах замаар газар тариалан, хүлэмжийн аж ахуй, ногоон байгууламжийг усаар хангах бодлого баримтална.
- Рашаан, булаг хамгаалсан, өөрийн хөрөнгөөр нөхөн сэргээсэн иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулна.
- Алтанширээ сумын Сайн уснаас Сайншанд руу хоолой татаж гадаргын ус ашиглалт, Сайншандын усан хангамжийг нэмэгдүүлнэ.
- Саарал усны бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж үр дүнд хүрнэ.

8.3. Хог хаягдлын менежмент

- Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэргээр цогц үйл ажиллагааг шат дараалан авч хэрэгжүүлнэ.
- Хог хаягдлын менежментийг шинэчлэн, хур хогийг цэвэрлэн устгах ажлыг зохион байгуулна.
- ЕБС-уудаар дамжуулан баттерейны хог хаягдлыг цуглуулах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.
- ЕБС –н сурагчдад хог хаягдлыг ангилан ялгах мэдлэг олгох сургалтыг зохион байгуулна.
- Хатуу хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулж ашиглах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгож, хог боловсруулах, буцаан ашиглах үйлдвэр байгуулж, иргэд хогоо ангилан ялгаж тушаах, ААН-үүд өөрсдийн гаргаж буй сав баглаа боодлыг буцаан цуглуулан авч, дахин ашиглах тогтолцоог дэмжих бодлого хэрэгжүүлнэ.

8.4. Цөлжилт

- Сайншайнд-Хамарын хийд-Хайрхан чиглэлийн автозамын дагуу ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.
- Ногоон хөгжлийн үндсийг бүрдүүлэн, “Ногоон соёл иргэншил” үзэл баримтлал, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, загваруудыг бий болгоно.
- Заган ойг цэвэрлэх, нөхөн сэргээх асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэж, шинэ технологи нэвтрүүлнэ.
- Ус, хөрс, бэлчээрийг хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх асуудлыг нэгдсэн, цогц бодлоготой болгож, хэрэгжүүлнэ.
- Орчноо ногооруулсан иргэд, аж ахуйн нэгжийг урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Ногоон Сайншанд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- Хотын ногоон байгууламжинд дуслын усалгааны системийг нэвтрүүлнэ.
- Говийн унаган ургамалын сан бүхий мод үржүүлгийн газар, судалгааны төв байгуулна.
- “Элгэмсэг Сайншанд” цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах /Улаан хошуунаас тойроод Нисэх хүртэл овоон дээгүүр/

Ес. ЭЛГЭМСЭГ САЙНШАНД - АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- Хамарын хийдийн Луугийн цавт эртний галавын үеийг харуулсан “ДИНОЗАВР” цогцолбор байгуулна.
- Сайншанд сумын Зээгийн хөтөлийн урд Морин спортын төв, морин тойруулга байгуулна.

- Байгаль түүхийн үнэт баялаг болсон газруудыг орон нутгийн болон улсын тусгай хэрэгцээнд авч ашигт малтмал олборлохыг хязгаарлаж, байгалийн унаган төрхийг хэвээр хадгалан аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлнэ.
- Бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг иргэд, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.
- Хамарын хийдийн Хилэнцэт хөшөөний орчимд цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулна.
- Аялал жуулчлалын салбарын ажиллах хүчний ур чадварыг хөгжүүлнэ.
- Хамарийн хийдийн аялал жуулчлалыг түшиглэн үндэсний болон гар урлалын бүтээгдэхүүний худалдааны цэгийг байгуулж бүтээгдэхүүний үйлчилгээний стандартаар хангана.
- Аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлж байгаа иргэн, ААНБ-уудад үйлчилгээний соёл, стандарт нэвтрүүлнэ.

